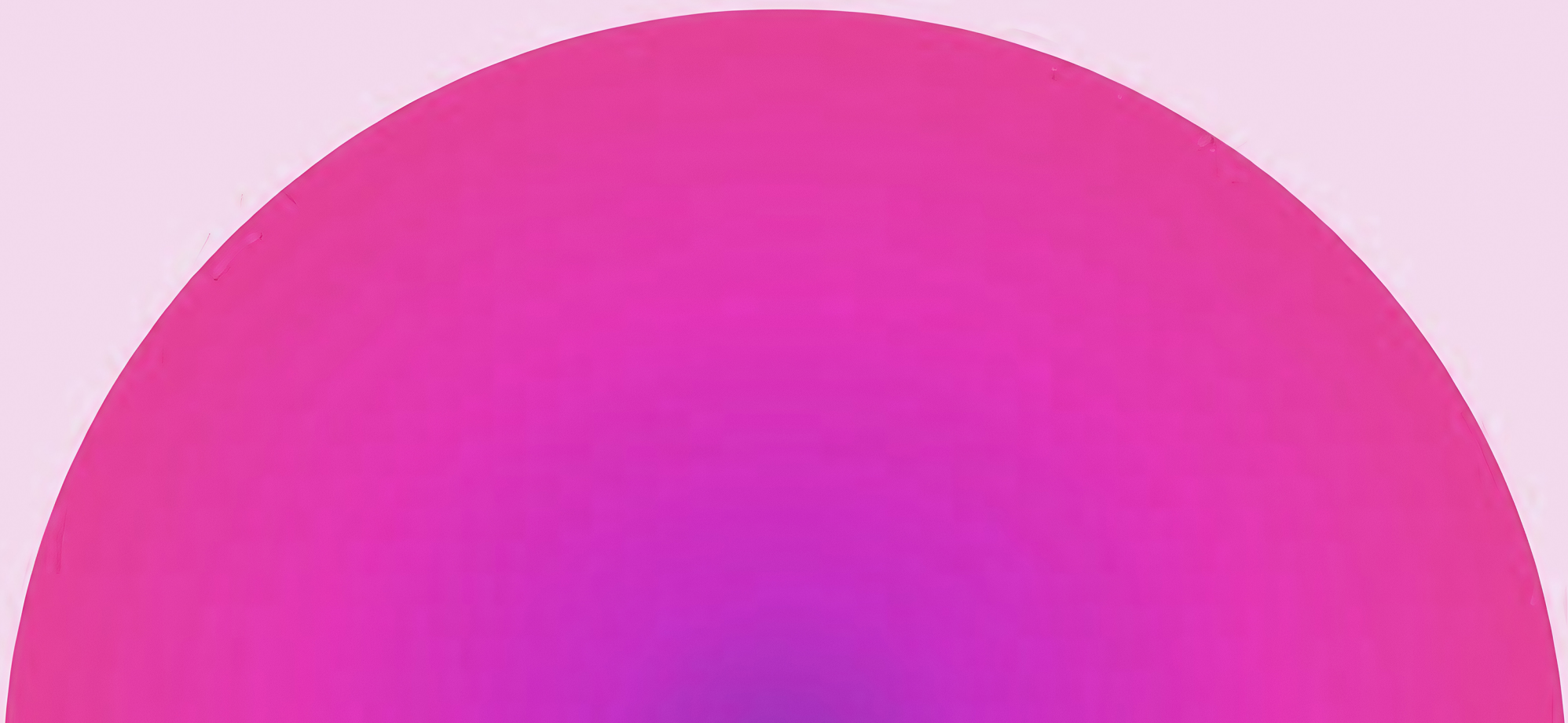

Πόσο κοινός είναι ο δημόσιος χώρος ;

Η εξέλιξη του αστικού σχεδιασμού υπό το πρίσμα του φύλου:
Το παράδειγμα της Βιέννης

Φοιτητής | Χαννίδης Κυριάκος
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια | Διμέλλη Δέσποινα

Πόσο κοινός είναι ο δημόσιος χώρος;
Η εξέλιξη του αστικού σχεδιασμού υπό το πρίσμα του
φύλου: Το παράδειγμα της Βιέννης

Ευχαριστίες,

στην κ. Δέσποινα Διμέλλη, για την πολύτιμη καθοδήγηση και υποστήριξη της καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής εργασίας,

στο αγόρι μου, για την αμέριστη υποστήριξη του,

στους φίλους μου, για την υπομονή και τη συμπαράσταση που μου έδειξαν από την αρχή.

Ερευνητική εργασία

Φοιτητής | Χαννίδης Κυριάκος
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια | Διμέλλη Δέσποινα

Πολυτεχνείο Κρήτης | Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Ιούλιος 2025

Περίληψη:

Η παρούσα εργασία διερευνά την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο φύλο και τον δημόσιο χώρο, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές και έμφυλες ανισότητες αποτυπώνονται και αναπαράγονται στον αστικό σχεδιασμό. Αρχικά, μελετάται η έννοια του φύλου ως κοινωνική κατασκευή και αναλύεται ο δημόσιος χώρος, όχι ως ουδέτερη σκηνή, αλλά ως δυναμικό πεδίο όπου αποτυπώνονται ανισότητες, σχέσεις εξουσίας και αποκλεισμοί. Εστιάζοντας στις διαφορετικές εμπειρίες των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες, αναδεικνύεται πως ο αστικός σχεδιασμός, διαμορφώθηκε ιστορικά από ανδροκεντρικές αντιλήψεις και προτεραιότητες, ενσωματώνοντας ασυμμετρίες στην προσβασιμότητα, την ασφάλεια και την αίσθηση οικειότητας. Στη συνέχεια, αναλύεται η περίπτωση της Βιέννης ως ένα πρωτοπόρο παράδειγμα σταδιακής ενσωμάτωσης έμφυλων παραμέτρων στον αστικό σχεδιασμό. Ειδικότερα, επιλέγονται τρία παραδείγματα (Karlsplatz, Einsiedlerpark, Aspern Seestadt) που αντανakλούν διακριτά στάδια αυτής της μετάβασης. Η επιλογή τους βασίστηκε στη διαφορετική τους αστική κλίμακα και στον εξελικτικό τρόπο με τον οποίο ενσωματώνεται η έμφυλη διάσταση, από σημειακές παρεμβάσεις έως έναν εξ αρχής έμφυλα ευαισθητοποιημένο πολεοδομικό σχεδιασμό. Μέσα από αυτή την εξελικτική ανάλυση, αναδεικνύεται το πώς ο σχεδιασμός του χώρου μπορεί να μετασχηματιστεί σε εργαλείο συμπερίληψης, ενδυνάμωσης και κοινωνικής ισότητας. Η εργασία επιχειρεί να συμβάλει σε αυτόν τον διάλογο, αναδεικνύοντας το φύλο, όχι ως μια επιπλέον παράμετρο στον σχεδιασμό, αλλά ως έναν θεμελιώδη άξονα για την παραγωγή ισότιμων και δίκαιων πόλεων.

Λέξεις κλειδιά:

Δημόσιος χώρος, Έμφυλη διάκριση, Αποκλεισμός, Χωρικός διαχωρισμός, Έκφραση φύλου, Αστικός σχεδιασμός, Συμπερίληψη, Αίσθηση Ανεξαρτησίας, Επανοικειοποίηση δημόσιου χώρου

Abstract:

This thesis explores the interaction between gender and public space, focusing on how social and gender-based inequalities are reflected and reproduced through urban planning. It begins by examining gender as a social construct and analyzes public space not as a neutral backdrop, but as a dynamic field where inequalities, power relations, and exclusions are inscribed. Emphasizing the different spatial experiences of women compared to men, the research highlights how urban design has historically been shaped by androcentric perceptions and priorities, embedding asymmetries in accessibility, safety, and the sense of belonging. The case of Vienna is then analyzed as a pioneering example of the gradual integration of gender-sensitive parameters into urban planning. Specifically, three case studies (Karlsplatz, Einsiedlerpark, Aspern Seestadt) are selected, each representing distinct stages in this progression. Their selection is based on their differing urban scales and the evolving way in which gender considerations are incorporated from small-scale interventions to a gender-aware urban design framework from the outset. Through this evolutionary analysis, the study demonstrates how spatial design can become a tool for inclusion, empowerment, and social equity. Ultimately, it aims to contribute to this ongoing discourse by positioning gender not as an additional design factor, but as a fundamental axis for creating fair and equitable cities.

Key words:

Public space, Gender-based discrimination, Exclusion, Spatial segregation, Gender expression, Urban planning, Inclusion, Sense of insecurity, Reappropriation of public space

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

00. Εισαγωγή	10
01. Φύλο: Εισαγωγή στην έννοια του φύλου	
1.1 Η διαφορά ανάμεσα στο βιολογικό φύλο (sex) από το κοινωνικό φύλο (gender)	16
1.2 Queer Θεωρία: Αλληλεπίδραση μεταξύ φύλου και σεξουαλικότητας	18
1.3 Ταυτότητες και ετερότητες	19
02. Χώρος: Έμφυλες προσεγγίσεις για το χώρο και τη πόλη	
2.1.1 Χωρικές υλικότητες	24
2.1.2 Κοινωνική παραγωγή του χώρου	25
2.1.3 Ο χώρος του σώματος και του βιώματος	26
2.1.4 Μνήμη και χώρος στη πόλη	27
2.1.5 Δημόσιος και Ιδιωτικός αστικός χώρος	28
02.2 Έμφυλος χώρος: Ανιχνεύοντας το φύλο στο χώρο	
2.2.1 Έμφυλοι χώροι	29
2.2.2 Ετεροτοπίες	31
2.2.3 Σεξουαλικότητα και πόλη	32
03. Φύλο και αστικός χώρος: Εμπειρίες, συμπεριφορές, σχεδιασμοί	
3.1 Αστικός σχεδιασμός με έμφυλη διάσταση	36
3.2 Η Σκιά του Φόβου: Οι Γυναίκες και η Αίσθηση Ανασφάλειας στους Δημόσιους Χώρους της NSW	38
3.3 Έμφυλες ταξιδιωτικές συμπεριφορές: Μια Παγκόσμια Προοπτική	40
04. Οικειοποίηση του δημόσιου χώρου: Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σχεδιασμό	
4.1 Γιατί τη Βιέννη;	46
4.2 Karlsplatz 1980s: Pre-gender awareness	48
4.3 Einsiedlerpark (1999-2001) : Gender-sensitive urban intervention	52
4.4 Aspern Seestadt (2009-2030): Gender-mainstreamed urbanism	56

05. Συμπεράσματα	64
06. Βιβλιογραφία	68
07. Κατάλογος εικόνων	72

00. Εισαγωγή

Ο δημόσιος χώρος φαινομενικά ανήκει σε όλους, ωστόσο η πρόσβαση, η χρήση και η εμπειρία του δεν είναι ποτέ ουδέτερες ή ισότιμες. Ο χώρος δεν είναι κενός ή αθώος, αλλά διαμορφώνεται και νοηματοδοτείται κοινωνικά, συχνά μέσα από κυρίαρχες δομές εξουσίας, έμφυλες προσδοκίες και κανονιστικές ιεραρχίες. Για τις γυναίκες και τα queer άτομα, η καθημερινή κινητικότητα ή η παραμονή στον δημόσιο χώρο μπορεί να βιώνεται ως περιοριστική, φοβική και απειλητική. Η εργασία αυτή επιλέγει να εξετάσει τον δημόσιο χώρο μέσα από την οπτική του φύλου, επιδιώκοντας να εντοπίσει τις έμφυλες ανισότητες που διατρέχουν τον αστικό σχεδιασμό και να αναδείξει τη δυνατότητα επανοικειοποίησης του χώρου από εκείνα τα υποκείμενα που αναγκάστηκαν να τον βιώνουν υπό συνθήκες ανασφάλειας, ή ελέγχου. Η επιλογή του θέματος αντανάκλα την επιθυμία να ενσωματωθεί η διάσταση του φύλου στην κοινωνιολογική και πολεοδομική μελέτη του χώρου και να αναγνωριστεί η πόλη ως πεδίο έμφυλων ανταγωνισμών αλλά και δυνατοτήτων ενδυνάμωσης.

Η εργασία ξεκινά με μια θεωρητική εισαγωγή στην έννοια του φύλου, επιχειρώντας να διακρίνει το κοινωνικό φύλο (gender) από το βιολογικό (sex), εστιάζοντας στις ιστορικές, φιλοσοφικές και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις που διαμόρφωσαν την έννοια. Μέσω της queer θεωρίας, εξετάζεται η αλληλεπίδραση φύλου και σεξουαλικότητας, αλλά και η έννοια της ταυτότητας σε συνάρτηση με την ετερότητα, προκειμένου να κατανοηθεί πώς τα υποκείμενα συγκροτούνται όχι με βάση βιολογικούς καθορισμούς, αλλά εντός πολιτισμικών και πολιτικών πλαισίων. Αυτή η θεωρητική βάση είναι καθοριστική για την κατανόηση των διαφοροποιημένων εμπειριών που συναντάμε στον δημόσιο χώρο, καθώς το φύλο δεν είναι μόνο μια κοινωνική κατασκευή, αλλά και ένας καθοριστικός παράγοντας του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και βιώνουμε τον χώρο.

Στη συνέχεια, η εργασία στρέφεται στην έννοια του χώρου και τις μορφές κοινωνικής παραγωγής του, προσεγγίζοντάς τον όχι ως ουδέτερο φυσικό υπόβαθρο, αλλά ως προϊόν κοινωνικών, πολιτικών και έμφυλων σχέσεων. Εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους το βίωμα του χώρου διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο, και αναλύεται η έννοια του "έμφυλου χώρου" ως πεδίου διασταύρωσης ταυτοτήτων, σωμάτων, ελέγχου και εξουσίας. Μέσα από τις έννοιες των ετεροτοπιών, της σεξουαλικότητας στην πόλη και των έμφυλων αποκλεισμών, επιχειρείται να γίνει ορατό πώς ο σχεδιασμός του δημόσιου χώρου συνήθως αγνοεί τις ανάγκες των γυναικών, ή queer ατόμων, οδηγώντας σε συνθήκες αυξημένου άγχους, φόβου και αποξένωσης. Έρευνες αποδεικνύουν ότι οι γυναίκες εμφανίζουν διαφορετικά πρότυπα μετακίνησης, αναπτύσσοντας συμπεριφορές ανασφάλειας και αυτοπεριορισμού. Αυτό υποδηλώνει ότι ο δημόσιος χώρος σχεδιάστηκε ιστορικά κυρίως από άνδρες, με βάση τις δικές τους καθημερινές εμπειρίες και ανάγκες, γεγονός που ανέδειξε βαθιές ασυμμετρίες ως προς την προσβασιμότητα, την ασφάλεια και την οικειότητα.

Η τελευταία ενότητα της εργασίας παρουσιάζει τρεις διαφορετικές αστικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο της Βιέννης: το Karlsplatz (1980s), τον ανασχεδιασμό του πάρκου Einsiedlerpark (1999–2001) και την περίπτωση της νέο-αναπτυσσόμενης πόλης Aspern Seestadt (2009–2030). Κάθε παράδειγμα αντιστοιχεί σε μια φάση εξέλιξης του σχεδιασμού ως προς την ενσωμάτωση έμφυλων παραμέτρων: από την απουσία έμφυλης συνείδησης, στη μερική ευαισθητοποίηση και, τέλος, στον συστηματικό gender mainstreaming. Μέσα από αυτές τις περιπτώσεις, αναδεικνύεται το πώς ο σχεδιασμός του χώρου μπορεί να μετασχηματιστεί σε εργαλείο συμπερίληψης, ενδυνάμωσης και κοινωνικής ισότητας. Η εργασία επιχειρεί να συμβάλει σε αυτόν τον διάλογο, αναδεικνύοντας το φύλο όχι ως μια επιπλέον παράμετρο στον σχεδιασμό, αλλά ως έναν θεμελιώδη άξονα για την παραγωγή ισότιμων και δίκαιων πόλεων.

Μεθοδολογία

Η προσέγγιση της εργασίας ξεκίνησε με την προσπάθεια κατανόησης της έννοιας του φύλου και του τρόπου με τον οποίο αυτή σχετίζεται με τον δημόσιο χώρο. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε βιβλιογραφικό υλικό από τον χώρο των φεμινιστικών σπουδών, της κοινωνικής γεωγραφίας και της κοινωνιολογίας, προκειμένου να διερευνηθεί πώς το φύλο λειτουργεί ως κοινωνική κατασκευή και πώς επηρεάζει την εμπειρία και την οργάνωση του αστικού χώρου. Η θεωρητική αυτή βάση αποτέλεσε το σημείο εκκίνησης για την ανάπτυξη των βασικών αξόνων της ανάλυσης.

Στη συνέχεια, για τη μελέτη των περιπτώσεων επιλέχθηκαν τρία παραδείγματα από τον αστικό σχεδιασμό της Βιέννης, τα οποία αντιπροσωπεύουν διαφορετικές χρονικές και χωρικές κλίμακες. Η επιλογή έγινε μέσα από εκτενή αναζήτηση βιβλιογραφικών, χαρτογραφικών και διαδικτυακών πηγών. Κριτήριο ήταν να εντοπιστούν περιπτώσεις που δείχνουν την εξέλιξη της ενσωμάτωσης της έμφυλης διάστασης στον σχεδιασμό, από σημειακές παρεμβάσεις έως μια ολιστική πολεοδομική προσέγγιση. Η μέθοδος αυτή στηρίχθηκε σε μια πολυεπίπεδη συλλογή και σύνθεση δεδομένων, προκειμένου να αναδειχθούν οι διαφορετικές όψεις της σχέσης φύλου και αστικού χώρου.

Ερευνητικά ερωτήματα

Η εργασία αυτή επιχειρεί να απαντήσει στα εξής ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με τη σχέση ανάμεσα στο φύλο και τον δημόσιο χώρο.

- Πώς επηρεάζει η κοινωνική κατασκευή του φύλου τον τρόπο που βιώνεται και παράγεται ο δημόσιος αστικός χώρος;
- Ποιες έμφυλες ανισότητες αναπαράγονται ή αμφισβητούνται μέσα στον δημόσιο χώρο και με ποιον τρόπο τα υποκείμενα τον οικειοποιούνται ή αποκλείονται από αυτόν;
- Σε ποιο βαθμό μπορούν σύγχρονες πολεοδομικές πρακτικές, όπως αυτές που εφαρμόστηκαν στη Βιέννη, να ενσωματώσουν αποτελεσματικά την έμφυλη διάσταση και να επαναπροσδιορίσουν τον δημόσιο χώρο ως κοινό και ισότιμο;

01.

Φύλο

Εισαγωγή στην έννοια του φύλου

01. Φύλο: Εισαγωγή στην έννοια του φύλου

Η έννοια του φύλου αποτελεί ένα από τα κεντρικά θέματα συζητήσεων που επιδιώκουν να εξηγήσουν πολλά κοινωνικά φαινόμενα, όπως αντίστοιχα η φυλή και η τάξη, καθώς αντιπροσωπεύουν είδη ταυτοτήτων και προνομίων ή μη, οι οποίες διαμορφώνονται και ερμηνεύονται από τα άτομα για να αντικατοπτρίσουν διάφορες πτυχές της κοινωνικής ζωής. Η πρώτη μας επαφή με το φύλο, ανάγεται μέσα από τους κανόνες οι οποίοι προϋπήρχαν της εμφάνισής μας ως έμφυλα υποκείμενα, προσφέροντας περιορισμένες προοπτικές εξέλιξης και μετασχηματισμού μέσα από το αυστηρό δίπολο άνδρας-γυναίκα και την αναγκαστική ετεροφυλοφιλία, που ορίζεται με βιολογικούς και κοινωνικούς όρους διάκρισης. Στο δίπολο αυτό έχουμε τον άντρα ως προνομιούχο, αφού έχει επιφέρει ιστορικές καταπιέσεις, και τη γυναίκα που υποτάσσεται (Μαρνελάκης, 2014).

1.1 Η διαφορά ανάμεσα στο βιολογικό φύλο(sex) από το κοινωνικό φύλο (gender)

Η διάκριση μεταξύ του βιολογικού φύλου και του κοινωνικού φύλου, ουσιαστικά έγκειται στη διαφοροποίηση της ανατομίας ενός ατόμου (αναπαραγωγικό σύστημα και δευτερεύοντα σεξουαλικά χαρακτηριστικά), ενώ το κοινωνικό φύλο, αναφέρεται στους κοινωνικούς ρόλους που στηρίζονται στο βιολογικό φύλο ενός ατόμου (έμφυλοι ρόλοι) ή στην προσωπική εικόνα που έχει ένα άτομο για τον εαυτό του (ταυτότητα φύλου). Υπάρχουν περιπτώσεις όπου το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο που αποδόθηκε κατά τη γέννηση του βρίσκονται σε ασυμφωνία, και το άτομο αυτό είναι διεμφυλικό. Σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί ένα άτομο να έχει ανατομικά χαρακτηριστικά που δεν αντιστοιχούν σε μια συγκεκριμένη κατηγορία φύλου και το άτομο αυτό είναι μεσοφυλικό (Ντόντη, 2020).

Η φεμινιστική ανάλυση έχει δώσει έμφαση στον διαχωρισμό μεταξύ του βιολογικού φύλου(sex) και του κοινωνικού φύλου (gender). Ενώ το πρώτο αναφέρεται στα βιολογικά χαρακτηριστικά του ατόμου και θεωρείται σταθερό, το δεύτερο αναφέρεται στις κοινωνικές κατασκευές του φύλου. Το κοινωνικό φύλο αναφέρεται στις κοινωνικές προσδιορισμένες σημασίες που δίνονται σε ένα άτομο με βάση το φύλο του σε μια κοινωνία (Μαρνελάκης, 2014). Έτσι, οι συμπεριφορές και ρόλοι που παραδοσιακά αποδίδονται στο ανδρικό φύλο και συγκροτούν το πολιτισμικό μύθευμα της "αρρενωπότητας", αντίστοιχα με αυτό της "θηλυκότητας" που αποδίδεται στο γυναικείο φύλο, μπορούν να αμφισβητηθούν και να ανατραπούν. Οι φεμινίστριες θεωρητικοί τη δεκαετία του 1980 έδειξαν ότι το κοινωνικό φύλο δεν είναι σταθερό, αλλά αποτέλεσμα σύνθετων κοινωνικών σχέσεων που καθορίζονται από τις δομές της ανδρικής κυριαρχίας.

Με βάση την ιδιαίτερα γνωστή φράση της Simón de Beauvoir (1952), "Γυναίκα δε γεννιέσαι αλλά γίνεσαι", η Butler εξηγεί ότι το φύλο δεν είναι κάτι που αποτελεί ενσωματωμένο χαρακτηριστικό του ατόμου από τη γέννηση του, αλλά μάλλον κάτι το οποίο μπορεί να επιλέξει, δημιουργώντας έτσι τη δικιά του ταυτότητα εντός των κοινωνικών περιθωρίων (Αθανασίου, 2006). Επικαλούμενη ξανά τη Beauvoir με τον ισχυρισμό της ότι "το σώμα είναι μια κατάσταση" η Butler υποστηρίζει πως δεν υπάρχει διέξοδος σε ένα σώμα που δεν έχει ερμηνευτεί από πολιτισμικά νοήματα, δείχνοντας έτσι τον αρχικό συλλογισμό της πως το βιολογικό φύλο ήταν πάντα κοινωνικό (Butler, 2009).

1. Το φύλο ως μάσκα, όχι ως ταυτότητα.

1.2 Queer Θεωρία: Αλληλεπίδραση μεταξύ φύλου και σεξουαλικότητας

Όσον αφορά τη σεξουαλικότητα και το φύλο, βασιζόμενη στις επιρροές της (Sedgwick, 1991) και της (Butler, 2009), η queer θεωρία και η πολιτική, φαίνεται να αντιμετωπίζουν τα δίπολα ομοφυλοφιλία-ετεροφυλοφιλία και γυναίκα-άνδρας με διαφορετικό τρόπο σε σχέση με τις "λεσβιακές/γκέι σπουδές. Αν η "λεσβιακή/γκέι" θεωρία εστιάζει στην κατηγοριοποίηση των ανθρώπων ως ομοφυλόφιλους ή ετεροφυλόφιλους, η queer θεωρία σύμφωνα με τον (Warner, 1993, p. 26), "αντιτίθεται στην ιδέα του κανονικού και όχι στην ετεροφυλοφιλία". Αυτό σημαίνει ότι η έννοια "queer" μπορεί να περιλαμβάνει ετεροφυλόφιλους που αντιστέκονται στο καθολικό, κανονικό πρότυπο, ενώ επίσης μπορεί να εξετάζει και την αμφιφυλοφιλία, η οποία είναι εντελώς ασύμβατη με τον διαχωρισμό ομοφυλοφιλίας-ετεροφυλοφιλίας (Μαρνελάκης, 2014).

Εδώ, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η σεξουαλικότητα και το φύλο, παρά τις συνδέσεις τους, διαφέρουν ως έννοιες, και συνεπώς η καταπίεση των λεγόμενων "μειονοτήτων" δεν αποτελεί το ίδιο ζήτημα με την καταπίεση των γυναικών. Η (Rubin, 1984) στο κείμενό της "Thinking Sex", το οποίο θεωρείται σημαντικό για την απόσχιση της έννοιας της "σεξουαλικότητας" από αυτή του "φύλου", θέτει ένα θεωρητικό πλαίσιο για την πολιτική της σεξουαλικότητας. Σε αντίθεση με μια σειρά από φεμινιστικές και λεσβιακές θεωρίες που θεωρούν τη σεξουαλικότητα ως παράγωγο του φύλου, ισχυρίζεται ότι: "Η σεξουαλικότητα και το φύλο είναι δυο διακριτές σφαίρες της κοινωνικής πρακτικής, ότι είναι η βάση δυο διακριτών πεδίων ιεραρχίας της εξουσίας και ως εκ τούτου, απαιτούν διαφορετικές πολιτικές" (Μαρνελάκης, 2014, σ. 55). Συμπερασματικά, η αναγνώριση ότι οι έννοιες της σεξουαλικότητας και του φύλου δεν είναι στατικές αλλά ρευστές, καθιστά αυτούς τους όρους όχι σημεία εκκίνησης για τη συγκρότηση μίας ταυτότητας, αλλά πεδία κοινωνικών διαπραγματεύσεων. Παρόλα αυτά, αποτελούν δυο διαφορετικά, αλλά συνδεδεμένα κοινωνικά θέματα (Μαρνελάκης, 2014).

1.3 Ταυτότητες και ετερότητες

Η έννοια της ταυτότητας άρχισε να εδραιώνεται στα μέσα του 20ου αιώνα ως το αποτέλεσμα μετασχηματισμού της κοινωνίας και των δομών της, όπως επίσης και οι εξελίξεις των κοινωνικοπολιτικών και νομικών συστημάτων παραχώρησης δικαιωμάτων. Από ψυχολογικής σκοπιάς, η δημιουργία ταυτότητας έγκειται στη τάση του ανθρώπου να "ανήκει κάπου", αυτή η ανάγκη του ατόμου να ενταχθεί σε μια κοινωνική ομάδα ή να δημιουργήσει μια ανάλογη ταυτότητα και στον διπλανό του. Η ταυτότητα αυτή του υποκειμένου αποτελεί την ραχοκοκαλιά για την οργάνωση των κοινωνικών σχέσεων, και την νοηματοδότηση του χώρου (Tajfel & Turner, 2004).

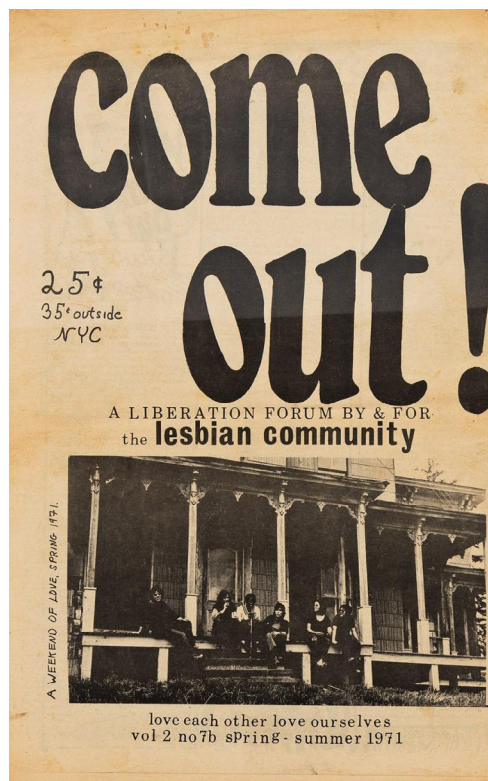
Σύμφωνα με τον (EPIK, 1994) υπάρχουν τέσσερα βασικά στοιχεία που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ατομικής ταυτότητας και αυτά περιλαμβάνουν: την ιδεολογία, την ιστορία που σχετίζεται με την εθνική προέλευση, τη λογοτεχνία που αφηγείται την καθημερινή ζωή, καθώς και τη γλώσσα, που αποτελεί το κύριο εργαλείο κοινωνικοποίησης. Από το έργο του (Foucault M., ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ, 2011), προκύπτει η άποψη ότι η κατηγοριοποίηση των ατόμων σε προκαθορισμένες ταυτότητες και η αναφορά σε αυτές μέσω της ίδιας της ατομικότητάς τους, συνθέτει τον βασικό κοινωνικό κανόνα για την επιτήρηση και τον έλεγχο, επιβάλλοντας έναν νόμο αλήθειας. Η ταξινόμηση για τον Foucault αποτελεί πρακτική της εξουσίας, χρησιμοποιούμενη για την νομιμοποίηση και την ενίσχυση της κυριαρχίας.

Η ταυτότητα, στη βάση που διαμορφώνεται, περιλαμβάνει επίσης και την ύπαρξη του "Άλλου", της ετερότητας. Η ετερότητα αναφέρεται στην κατάσταση ή την ιδιότητα του "Διαφορετικού", όπου προϋποθέτει ένα εγώ ή εμείς που ορίζεται σε σχέση με τον Άλλο ή τους Άλλους. Πρόκειται για ένα φιλοσοφικό και ανθρωπολογικό όρο που υποδεικνύει το "Άλλο" και ορίζεται ως η κατάσταση όπου ένα άτομο αναγνωρίζει τη μοναδική του διαφορετικότητα από άλλους ανθρώπους. Επομένως, η ταυτότητα βασίζεται στον αυτοπροσδιορισμό του ατόμου σε σχέση με τον εαυτό του και τους γύρω του και περιπλέκεται με τις σχέσεις εξουσίας που επικρατούν στις κοινωνικές συνθήκες στις οποίες εκτίθεται.

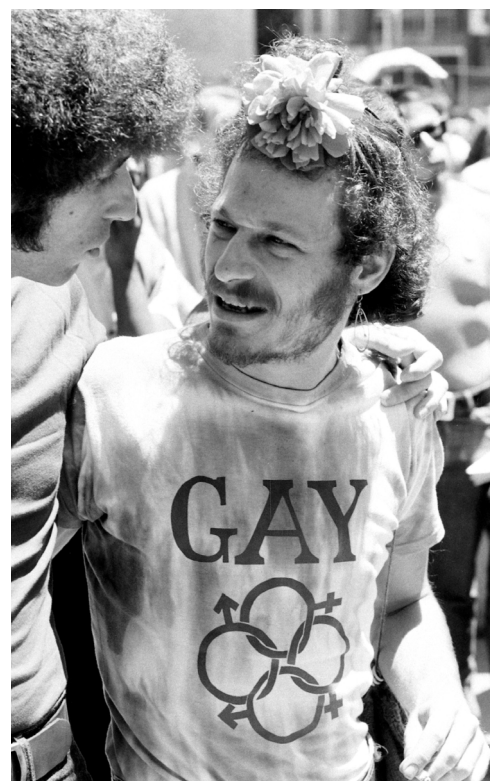

2. Ρευστές ταυτότητες, η τρυφερότητα αψηφά τα ετεροκανονικά όρια.

3. Come out! Ανοιξιάτικο τεύχος, 1971.

4. IMAGO | Gay rights protests, USA, 1970s.

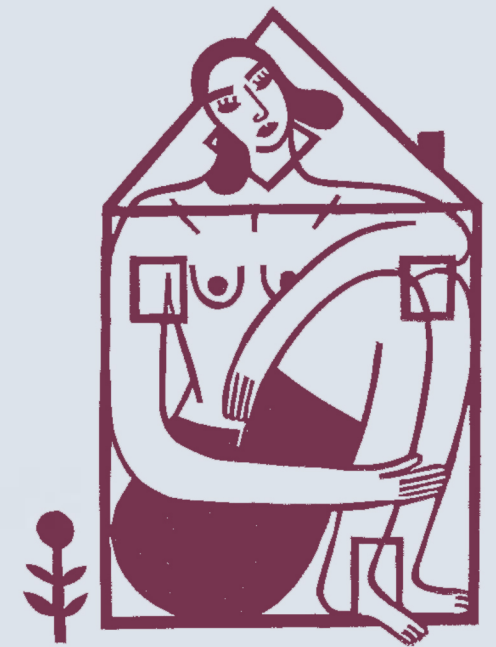
5. 8 Μαρτίου κάθε έτους, Παγκόσμια ημέρα της γυναίκας.

6. Η αγάπη ανθίζει μέσα στην ποικιλομορφία.

02.

Χώρος

Έμφυλες προσεγγίσεις για το χώρο και τη πόλη

02. Χώρος: Έμφυλες προσεγγίσεις για το χώρο και τη πόλη

Η έννοια του φύλου έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονης συζήτησης τόσο στο πεδίο των ανθρωπιστικών επιστημών όσο και σε αυτών που μελετούν το χώρο. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των κοινωνικών ταυτοτήτων και του φυσικού περιβάλλοντος όπου αυτές σχηματίζονται και εκδηλώνονται, φανερώνει τη σύνδεση της έμφυλης ταυτότητας με τον χώρο. Η κατανομή των φύλων στον χώρο, οι αντιλήψεις για τους “κατάλληλους χώρους” για κάθε φύλο και οι κοινωνικές πρακτικές που επιτελούνται σε αυτούς τους χώρους αποκαλύπτουν πως οι έμφυλες ταυτότητες είναι συνυφασμένες με τη χωρική διάταξη και τη χρήση του χώρου. Ο αστικός χώρος, για παράδειγμα, δεν είναι απλώς ένα σκηνικό για τις καθημερινές δραστηριότητες, αλλά αποτελεί πεδίο όπου οι έμφυλες ταυτότητες διαπραγματεύονται και αμφισβητούνται, μέσα από κοινωνικούς ανταγωνισμούς και διεκδικήσεις. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα εξετάσουμε την έμφυλη ταυτότητα, όπου το άτομο, ανήκοντας σε μια συγκεκριμένη κατηγορία φύλου ταυτόχρονα υιοθετεί τα χαρακτηριστικά και τους ρόλους που συνδέονται με αυτό.

2.1 Χωρικές υλικότητες

Ο χώρος διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινωνικής ζωής, καθώς οι διάφορες λειτουργίες του, επηρεάζουν τα άτομα που αλληλοεπιδρούν μέσα σε αυτόν, ενώ ταυτόχρονα τα ίδια τα άτομα μπορούν να επηρεάζουν τον χώρο αποτυπώνοντας πάνω του τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Η σημασία της ανάλυσης του χώρου με μια πολύπλευρη οπτική έγκειται στην κατανόηση του κοινωνικού ρόλου και των φαινομένων που μπορούν να παραχθούν σε αυτόν. Η αντίληψη που αποκτούν τα άτομα για τον χώρο, οι ερμηνείες που του αποδίδουν και οι κοινωνικές σχέσεις που διαδραματίζονται σε αυτόν, εξηγούν ποικίλες διαδικασίες και συγκεκριμένα στο επίπεδο των διακρίσεων και των ανισοτήτων.

Στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί, η κοινωνική παραγωγή του χώρου και η σημασία των κοινωνικών σχέσεων που δομούνται και αποτυπώνονται σε αυτόν. Στη συνέχεια θα επισημανθεί η σημασία της επιτέλεσης των σωμάτων, που προκύπτει μέσω των βιωματικών εμπειριών και αντιληπτικών ικανοτήτων. Θα δούμε πως ο αστικός χώρος δεν είναι απλά ένα σκηνικό στο μπακράουντ μιας στιγμιαίας κατάστασης, αλλά ένα πεδίο που φέρει νοήματα μέσα από τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς της πόλης. Έτσι και ο χώρος αποκτά μνήμη και ιστορικότητα μέσα από τα ποικίλα γεγονότα που αποτυπώνονται σε αυτόν, και παρέχει στα άτομα κοινές εμπειρίες που μπορούν να ορίσουν αυτή τη μνήμη και ως συλλογική.

2.1.1 Κοινωνική παραγωγή του χώρου

Σύμφωνα με τους Deleuze και Guattari, η πόλη ενσωματώνει ταυτότητες και κοινωνικότητες που εξελίσσονται και εκδηλώνονται μέσα σε αυτήν, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί ως τοπίο αποσύνδεσης και επανένταξης στο πλαίσιο της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης (Deleuze, 2017). Με βάση αυτή την προσέγγιση, η πόλη και τα επιμέρους σημεία της αποτελούν πεδία όπου πολιτισμικές συγκρούσεις αναδεικνύονται με στόχο τον έλεγχο, τη χρήση, τη διαχείριση και την οικειοποίηση αυτών των χώρων. Κατά αυτή την αφήγηση, η πόλη συνιστά έναν “αμφισβητούμενο χώρο”, έναν προνομιακό τόπο για τη μελέτη της συγκρότησης των χωρικών σχέσεων εξουσίας και αντίστασης (Γιαννακόπουλος, 2010).

Πρόσθετα, θεωρίες βασισμένες στην φαινομενολογία και τη γλωσσολογία, κατέληξαν ότι ο χώρος διαμορφώνεται μέσω κοινωνικών και πολιτισμικών πρακτικών, αντιμετωπίζοντας το παραδοσιακό δίλημμα μεταξύ φύσης και κουλτούρας, υποκειμένου και αντικειμένου (Butler, 2009). Η θεωρία του περί διαλεκτικής αλληλεπίδρασης της αντίληψης του χώρου υπογραμμίζει πως ο χώρος είναι πολυδιάστατος, περιλαμβάνοντας τις φυσικές (physical space), νοητικές (mental space) και κοινωνικές (social space) διαστάσεις του (Lefebvre, 2007). Συγκεκριμένα, ο φυσικός χώρος περιλαμβάνει τα αντικείμενα που υπάρχουν στον περιβάλλοντα χώρο, είτε αλληλεπιδρούν είτε αντιτίθενται μεταξύ τους, ο νοητικός χώρος αναφέρεται στην εσωτερική αναπαράσταση και τις επιθυμίες πριν από την εκτέλεση τους, ενώ ο κοινωνικός χώρος αφορά το βίωμα του χώρου, τον τρόπο ζωής και τις κοινωνικές σχέσεις που εκδηλώνονται εκεί (Lefebvre, 2007).

Όσον αφορά τον αστικό χώρο μιλάμε για ένα χώρο που έχει δομηθεί, διαμορφωθεί και υλοποιηθεί χάρη σε κοινωνικές δραστηριότητες που έχουν πραγματοποιηθεί σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο και δημιουργείται μία γλώσσα της πόλης (Lefebvre, 2007). Τέλος, για τον Lefebvre, ο κοινωνικός χώρος συνδέεται με τρεις βασικές έννοιες: τη μορφή, την δομή και τη λειτουργία, όπου τα όρια αυτών είναι ξεκάθαρα όταν μιλάμε για την κοινωνική πραγματικότητα (Lefebvre, 1974). Η μορφή του κοινωνικού χώρου αναλύεται στη σχέση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, ενώ η μορφή του αστικού χώρου παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της συνάντησης, της συλλογικότητας και του ταυτοχρονισμού (Lefebvre, 1974).

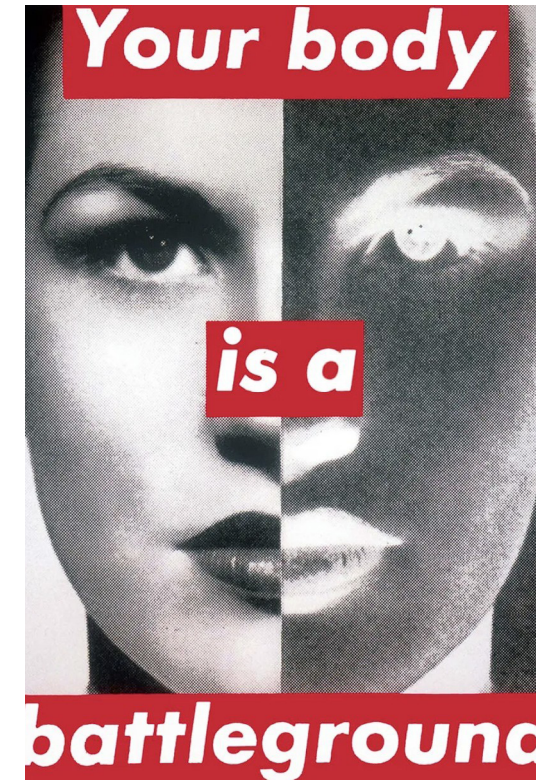
7. Nan Goldin, Picnic on the Esplanade, Boston 1973.

2.1.2 Ο χώρος του σώματος και του βιώματος

Το σώμα έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζει την ικανότητά του ανάλογα με τις πράξεις που επιθυμεί να υλοποιήσει και έτσι το σωματικό σχήμα δεν παραμένει στατικό αλλά μεταβάλλεται αναλόγως με τη πραγματικότητα που βιώνει. Η χωρική αντίληψη του υποκειμένου διαμορφώνεται είτε από τη βασική διαδικασία του σώματος που συνεχώς συνδιαλέγεται με το περιβάλλον, ή μέσα από τη σύγκλιση (που εκφράζει την εναλλαγή και τη διασταύρωση των ρόλων μεταξύ θεατή και ορατού, μεταξύ ορατού και αθέατου). Η αλληλεπίδραση του ατόμου με τον χώρο είναι μια βιωματική διαδικασία, όπου όλες οι αισθήσεις του συμμετέχουν και συνδυάζονται. Ο Ponty υποστηρίζει, πως ο χώρος είναι το "Θέατρο μίας βιωματικής εμπειρίας" που προκύπτει από τις αντιληπτικές διαδικασίες, οι οποίες συνδέονται με την κίνηση του σώματος (Merleau-Ponty, 2012). Μέσω της κίνησης, το σώμα μπορεί να διαδραματίσει ενεργό ρόλο ως προς το πώς εκδηλώνεται η παρουσία του στον χώρο, καθώς αντικατοπτρίζεται στη συνείδηση του υποκειμένου (Merleau-Ponty, 2012). Ο ορισμός του χώρου ως βιωμένου από τα υποκείμενα, περιλαμβάνει στοιχεία οικειότητας, καθώς οι εμπειρίες τους αφήνουν το αποτύπωμά τους σε αυτόν (Σταυρίδης Σ., 2010).

8. Hannah Wilke: 1974, Αυτοπροσωπογραφία.

9. Barbara Kruger: 1989, Το σώμα σου είναι ένα πεδίο μάχης.

2.1.3 Μνήμη και χώρος στη πόλη

Σύμφωνα με τον (Rossi, 1991), αναφέρεται στη μνήμη της πόλης, θεωρώντας πως μπορεί να προσεγγιστεί ως χαρακτηριστική περίπτωση συγκρότησης της συλλογικής μνήμης μέσα από τα σημάδια που αφήνει στους τόπους το παρελθόν. Περιγράφει την πόλη ως το "Locus", ως τη θεμελιώδη σχέση μεταξύ ενός συγκεκριμένου χώρου και των κατασκευών που βρίσκονται σε αυτόν. Υποστηρίζει ότι η μοναδικότητα των στοιχείων που συνθέτουν την ταυτότητα της πόλης προκύπτει από τα γεγονότα και τις μαρτυρίες τους, τα οποία παγιώνονται με την πάροδο του χρόνου. Αυτά τα στοιχεία της ταυτότητας της πόλης τα αποκαλεί "αστικούς συντελεστές", οι οποίοι καθορίζονται από τη σχέση τους με το παρελθόν, μια σχέση που ενεργοποιείται στο παρόν. Η άποψή του είναι ότι η πόλη αποτελεί μια δομή αστικών συντελεστών που επιβιώνει στον χρόνο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η πόλη δεν αλλάζει μαζί με την κοινωνία που την κατοικεί (Σταυρίδης Σ., 2010).

2.1.4 Δημόσιος και Ιδιωτικός αστικός χώρος

Σύμφωνα με τον Henry Lefebvre, στο βιβλίο του “Η παραγωγή του Χώρου”, διαχωρίζει τον χώρο σε αναπαραστάσεις του χώρου και αναπαραστατικούς χώρους, αντιλαμβανόμενος τον χώρο αντίστοιχα ως βίωμα, ως αφηρημένη έννοια και ως συμβολικό σύστημα. Από αυτές τις τρεις κατηγορίες, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η θεώρηση του χώρου ως συμβολικό σύστημα, δηλαδή ως αντανάκλαση των κοινωνικών σχέσεων στον αστικό δημόσιο χώρο. Ο αστικός δημόσιος χώρος είναι το κύριο σημείο επαφής διαφόρων κοινωνικών ομάδων, διαδραματίζοντας έτσι κεντρικό ρόλο στην ανίχνευση των διαφορετικών κοινωνικών πρακτικών που αυτές εκδηλώνουν. Για να κατανοήσουμε τον δημόσιο χώρο σε σχέση με το τι περιλαμβάνει και τι αποκλείει, είναι αναγκαία η χρήση “κοινωνικών μεταβλητών που χαρακτηρίζουν τις κοινωνικές σχέσεις στην τυπολόγηση και αξιολόγηση των αντίστοιχων χώρων” (Σταυρίδης, 1990, σ. 106), με κύριες αυτές του δημόσιου και του ιδιωτικού.

Μια πρώτη προσέγγιση των εννοιών δημόσιο και ιδιωτικό αναφέρεται σ’ αυτές ως υλικούς χώρους και αφορά τη διάκριση του αστικού περιβάλλοντος βάσει των σχέσεων ιδιοκτησίας και συνεπώς του ζητήματος της ελεύθερης ή ελεγχόμενης πρόσβασης στους χώρους της πόλης. Άρα, δημόσιος χώρος είναι ένας τόπος ανοιχτός, προσιτός στο ευρύ κοινό, ενώ ιδιωτικός είναι ένας τόπος κλειστός, συνδεδεμένος με την έννοια της ιδιοκτησίας. Για την Hanna Arendt, ο όρος δημόσιο δηλώνει “τον ίδιο τον κόσμο που είναι κοινός για όλους μας και διακρίνεται από τον χώρο που κατέχουμε ιδιωτικά (...) ότι έχουμε από κοινού όχι μόνο με όσους ζουν μαζί μας, αλλά και με όσους υπήρξαν εδώ πριν και με όσους θα έλθουν μετά από μας” (Arendt, 1986, σ. 25).

10. Κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός, Μιλάνο.

2.2. Έμφυλος χώρος: Ανιχνεύοντας το φύλο στο χώρο

2.2.1 Έμφυλοι χώροι

“Οι κοινωνικές σχέσεις και οι γεωμετρικές δυνάμεις, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο οι ανισότητες οργανώνονται χωρικά, δεν αφορά μόνο την οικονομική φύση, οι χώροι και οι τόποι καθώς και η αντίληψη που έχουμε για αυτούς είναι έμφυλοι” (Massey, 1984).

Οι έμφυλες σχέσεις αφορούν όχι μόνο την εργασία, αλλά όπως λέει και η Βαίου μιλώντας για τον διχοτομικό τρόπο που λειτουργεί η σκέψη, αφορούν και την ίδια την αντίληψη για τον ιδιωτικό/δημόσιο χώρο. Τόσο η πόλη όσο και ο δημόσιος χώρος έχουν φύλο, είναι έμφυλα. Η πόλη της νεωτερικότητας, όπως τη βιώνουμε μέσα από τις περιγραφές της περιόδου, ήταν μια πόλη από άνδρες για άνδρες. Σε αυτό το πλαίσιο σκέψης, το δίπολο δημόσιο/ιδιωτικό αποκτά κεντρικό ρόλο στο διάλογο για την πόλη και συνδέεται σε μια σειρά από άλλα δίπολα: εντός/εκτός, μακριά/κοντά, κίνηση/στάση, πνεύμα/σώμα, αλλά και ντόπιος/ξένος, ένταξη/αποκλεισμός. Αυτή η συζήτηση δεν αφορά μόνο τις υλικές διαστάσεις του αστικού χώρου, αλλά και θεσμικές ρυθμίσεις και κοινωνικές πρακτικές που τοποθετούν τα άτομα στη “θέση τους”. Μια τέτοια δυαδική αντίληψη της πόλης διαμορφώνει τόσο τον κανόνα, τα υποκείμενα στο δημόσιο χώρο, όσο και εκείνους που θεωρούνται “εκτός τόπου”, τους “άλλους”, τους “outsiders”. Έτσι, ο δημόσιος χώρος κυριαρχείται, όπως συχνά αναφέρεται, από άνδρες, ντόπιους, λευκούς, αστούς, ετεροφυλόφιλους, οι οποίοι δρουν και κινούνται ελεύθερα, αποκλείοντας τους “άλλους”, οι οποίοι ορίζονται βάσει κριτηρίων όπως το φύλο, η τάξη, η εθνικότητα, η σεξουαλικότητα και η ηλικία (Σπυριδάκης, 2023).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η έμφυλη ταυτότητα, η οποία “παραδοσιακά” συνδέθηκε με τον ιδιωτικό χώρο της κατοικίας και τον δημόσιο χώρο αντίστοιχα. Η κατοικία ταυτίζεται και περιορίζεται σε έναν “φυσικό” χώρο για τις γυναίκες. Το “νοικοκυριό”, πάντα αντιμετωπιζόταν ως γυναικείος ρόλος, με την κατοικία να θεωρείται ως το “βασιλείο” της γυναίκας, όπου εκείνη καλείται να αναλάβει την πλήρη ευθύνη και διαχείριση του. Αντίθετα, ο άνδρας κατέχει το προνόμιο της ιδιοκτησίας, αλλά και αναλαμβάνει την ευθύνη και την προστασία του σπιτιού και της οικογένειας (Duncan, 1996). Στην αντίθετη πλευρά του στερεοτύπου, ο άνδρας κινείται στον δημόσιο χώρο με φυσικότητα, χωρίς να νιώθει κίνδυνο ή απειλές, μιας και από τη φύση του θεωρείται “περιπλανητής” και “κυνηγός”. Στο χώρο αυτόν, που κυριαρχούν τα ανδρικά προνόμια, μια γυναίκα δε μπορεί να κυκλοφορήσει ελεύθερα με την ίδια άνεση, χωρίς να κριθεί ή να αισθανθεί απειλή από τα κυρίαρχα βλέμματα που ελέγχουν τον χώρο (Hubbard, 2012).

11. Vintage αφίσα: Έχω διδακτορικό στο φούρνο.

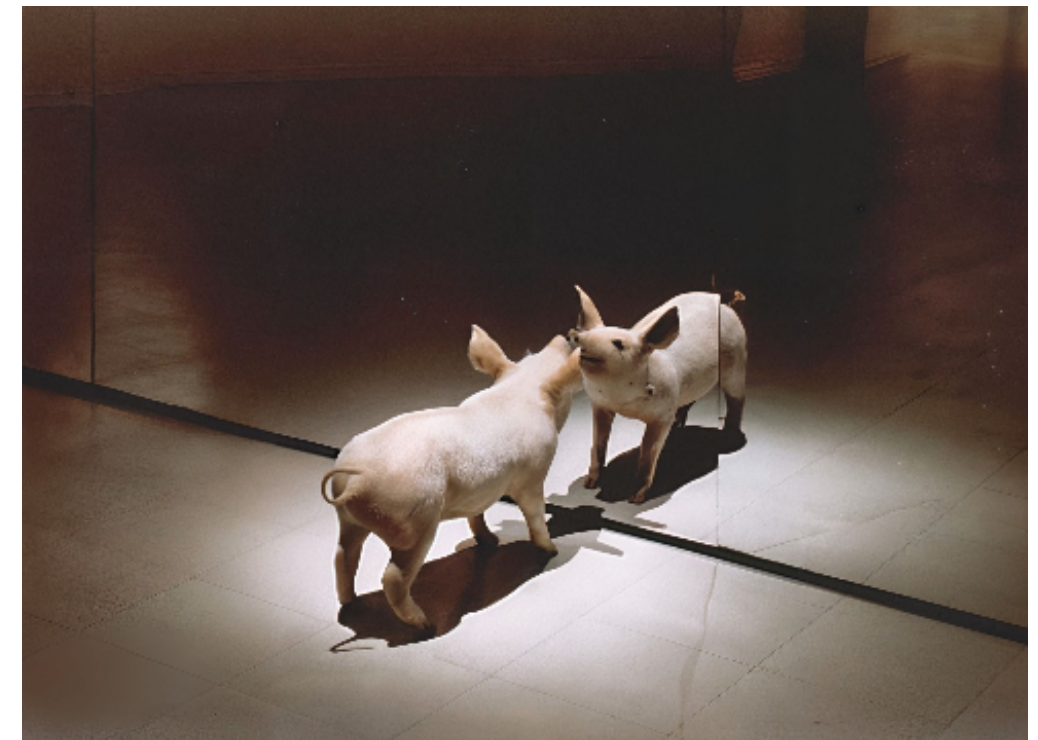
12. Ρετρό διαφήμιση.

13. Philip-Lorca diCorcia, Woman ironing.

2.2.2 Ετεροτοπίες

Ο Foucault, στο έργο του (Foucault M., *Des espaces autres*, 1984), ασχολήθηκε στο τρόπο με τον οποίο ο χώρος ως κοινωνικός παράγοντας διαμορφώνεται σε ένα σύστημα διακρίσεων. Αναφέρεται στον χώρο ως πεδίο επιβολής της τάξης, ιεραρχίας, ελέγχου και επιτήρησης, όπου οργανώνονται τα σώματα, τα υποκείμενα και οι πρακτικές. Στο δοκίμιο του "Για τους άλλους χώρους", που παρουσίασε σε αρχιτέκτονες το 1967, εξετάζει τον σύγχρονο χώρο ως χώρο της τοποθέτησης, διαχωρίζοντας τον σε εσωτερικό, που περιλαμβάνει το ασυνείδητο και τις υποκειμενικές αναπαραστάσεις, και εξωτερικό, που αφορά την κοινωνία και την ιστορία. Αυτό το είδος χώρων ο Foucault το ορίζει ως ετεροτοπίες, οι οποίες είναι πραγματικοί τόποι που αντιστοιχούν σε μια μορφή ουτοπία που έχει λάβει υλική υπόσταση μέσα στους θεσμούς και την κοινωνία. Μέσα σε αυτούς, οι πραγματικές θέσεις που καταλαμβάνουν τα άτομα σε μια κουλτούρα ταυτόχρονα αντιπροσωπεύονται, αμφισβητούνται και ανατρέπονται (Foucault M., 1984). Επιπλέον, ο Foucault αναφέρει ότι η "Ετεροτοπία" μπορεί να συνδυάσει σε ένα μόνο πραγματικό τόπο πολλούς διαφορετικούς χώρους ή τοποθεσίες που είναι ασύμβατες μεταξύ τους, κάτι που υποδηλώνει έναν ιδιαίτερο ρόλο των ετεροτοπιών στη διαμόρφωση της εξουσίας. Μέσα από αυτή την προσέγγιση, οι ετεροτοπίες διαφοροποιούνται από την κυρίαρχη "τάξη" του χώρου και αποτελούν μια μορφή "αντί-τάξης" (Σταυρίδης Σ., 2010).

14. Foucault Michel, 1984 στο έργο του *Des espaces autres*, σ 48.

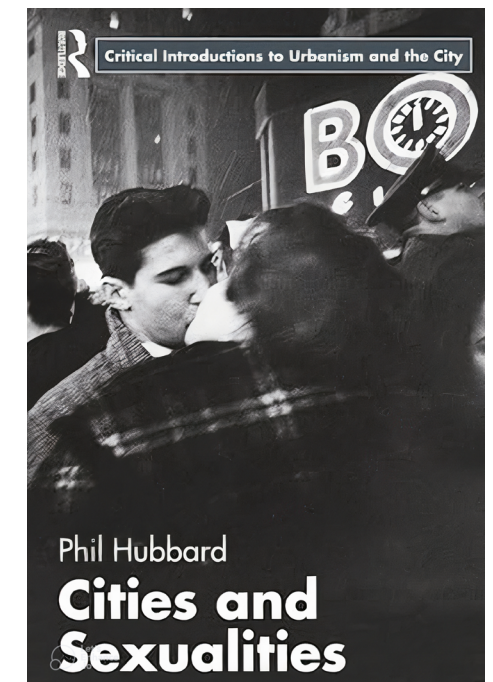

2.2.3 Σεξουαλικότητα και πόλη

Η σεξουαλικότητα εκφράζεται με διάφορους τρόπους στον δημόσιο αστικό χώρο, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής ταυτότητας των ατόμων και της σχέσης τους με το περιβάλλον. Επιπλέον, άτομα που δεν ακολουθούν την ετεροκανονική σεξουαλική έκφραση συχνά αντιμετωπίζουν διακρίσεις και επικίνδυνες συμπεριφορές σε ένα περιβάλλον που κυριαρχεί το ετεροφυλοφιλικό πρότυπο. Συγκεκριμένα, η μη ετεροκανονική σεξουαλικότητα, μαζί με τις ταυτότητες που συνδέονται με αυτήν, βρίσκει τρόπους να διεκδικεί χώρους μέσα στον αστικό ιστό, παρά τα εμπόδια που συναντούν τα άτομα αυτά. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι χώροι είναι συγκεντρωμένοι, ενώ σε άλλες είναι διάσπαρτοι, με την ταυτότητα των ατόμων να είναι άλλοτε ορατή και άλλοτε διακριτική, ανάλογα με τα υποκείμενα στα οποία απευθύνονται. Ορισμένοι από αυτούς του χώρους μπορούν να χαρακτηριστούν “μεταβατικοί” όπως πάρκα, δρόμοι, άλση, στους οποίους η ταυτότητα μπορεί να εκφράζεται πιο ελεύθερα, αν και μόνο για συγκεκριμένες ώρες της ημέρας, κυρίως τις νυχτερινές ώρες (Κατσικανά, 2013). Οι μορφές αποκλεισμού και διαφοροποίησης που σχετίζονται με την έμφυλη ταυτότητα αναδεικνύουν πως ο αστικός χώρος δεν είναι ουδέτερος, αλλά συνδιαμορφώνεται από κοινωνικές σχέσεις εξουσίας και ανισότητας. Με βάση αυτή τη διαπίστωση, το επόμενο κεφάλαιο εστιάζει ειδικότερα στις εμπειρίες των γυναικών στον δημόσιο χώρο, αναλύοντας πώς ζητήματα ασφάλειας, κινητικότητας και εκπροσώπησης αποτυπώνονται στον αστικό σχεδιασμό.

15. Εκατοντάδες ιερόδουλες σε απεργία.

16. Phil Hubbard: Πόλεις και σεξουαλικότητες.

03.

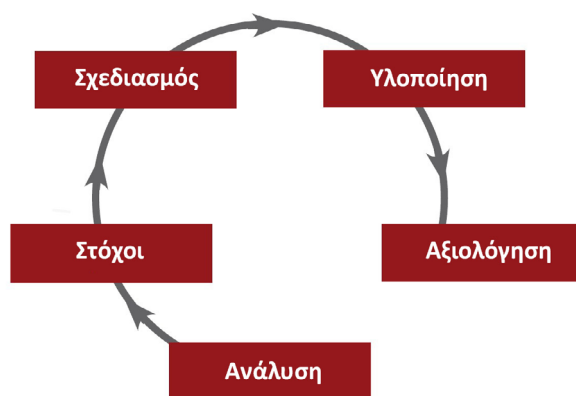
Φύλο και αστικός χώρος

Εμπειρίες, συμπεριφορές, σχεδιασμοί

03. Φύλο και αστικός χώρος: Εμπειρίες, συμπεριφορές, σχεδιασμοί

3.1 Αστικός σχεδιασμός με έμφυλη διάσταση

Ο αστικός σχεδιασμός με έμφυλη διάσταση αναγνωρίζει ότι οι πόλεις δεν βιώνονται με τον ίδιο τρόπο από όλους τους ανθρώπους και στοχεύει στη διαμόρφωση ενός αστικού περιβάλλοντος που ανταποκρίνεται στις ποικίλες καθημερινές ανάγκες των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Το φύλο επηρεάζει άμεσα την εμπειρία του δημόσιου χώρου, από τη χρήση μεταφορικών μέσων μέχρι την πρόσβαση σε κοινωνικές υποδομές, την αίσθηση ασφάλειας ή την ισορροπία μεταξύ φροντίδας και αμειβόμενης εργασίας. Η προσέγγιση αυτή δεν περιορίζεται στην «ουδετερότητα» του σχεδιασμού, αλλά στοχεύει στην ενεργητική αν αγνώριση και αποκατάσταση των ανισοτήτων που είναι ενσωματωμένες στο δομημένο περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, εντοπίζονται τρεις βασικές παράμετροι που καθιστούν εφικτή την ενσωμάτωση της έμφυλης διάστασης στον αστικό σχεδιασμό: η προσβασιμότητα και κινητικότητα, η ασφάλεια και ελκυστικότητα του χώρου, και η αντιπροσωπευτικότητα στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Gender Mainstreaming in urban planning and urban development, 2013).

17. Αστικός σχεδιασμός με έμφυλη διάσταση.

Η προσβασιμότητα συνιστά κεντρική αρχή του έμφυλου σχεδιασμού, καθώς οι γυναίκες, συχνά επιφορτισμένες με εργασίες φροντίδας και μετακινήσεις πολλαπλών σκοπών, επωφελούνται από την ύπαρξη τοπικών, πολυλειτουργικών περιοχών που εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες. Η "πόλη των μικρών αποστάσεων" λειτουργεί ως βασικό μοντέλο, όπου υπηρεσίες, καταστήματα, πράσινοι χώροι και κοινωνικές υποδομές είναι προσβάσιμες με τα πόδια ή μέσα από ένα πυκνό και αξιόπιστο δίκτυο δημόσιων μεταφορών. Καθώς οι γυναίκες χρησιμοποιούν συχνότερα μέσα μαζικής μεταφοράς και περπατάνε περισσότερο σε σχέση με τους άνδρες, η ύπαρξη ασφαλών, καλά συνδεδεμένων και ευχάριστων διαδρομών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για έναν πιο δίκαιο και ισότιμο αστικό χώρο. Ένας τέτοιος σχεδιασμός επιτρέπει την ουσιαστική ενδυνάμωση της συμμετοχής στον αστικό βίο και αναδεικνύει τη σημασία της κινητικότητας ως κοινωνικό δικαίωμα (How Gender Inclusion Is Influencing Urban Design, 2022).

Η ποιότητα ζωής στις πόλεις συνδέεται άμεσα με την **ελκυστικότητα, την ασφάλεια και την προστασία του δημόσιου χώρου**, ειδικά για τις γυναίκες και άλλες ευάλωτες ομάδες. Η δυνατότητα να κινείται κανείς ελεύθερα, χωρίς φόβο ή επιφύλαξη, σε οποιαδήποτε ώρα και περιοχή της πόλης, είναι δείκτης κοινωνικής ένταξης και ισότητας. Παρεμβάσεις όπως ο επαρκής φωτισμός, η διαφάνεια και η ανοιχτότητα των δημόσιων χώρων, η αποφυγή απομονωμένων σημείων, η σαφής σήμανση και η καλή ορατότητα των διαδρομών συμβάλλουν τόσο στην αντικειμενική όσο και στην υποκειμενική αίσθηση ασφάλειας. Η αντίληψη του δημόσιου χώρου ως φιλόξενου και προστατευμένου δεν αποτελεί απλώς τεχνικό ζήτημα, αλλά θεμελιώδες θέμα κοινωνικής δικαιοσύνης και δημοκρατίας (Ghisleni, 2022).

Τέλος, η **αντιπροσωπευτικότητα** στις διαδικασίες σχεδιασμού αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία ενός έμφυλα ευαίσθητου αστικού μοντέλου. Η ενεργή συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων γυναικών, φροντιστών, παιδιών, ηλικιωμένων, ή μεταναστών είναι κρίσιμη αφού διασφαλίζει ότι ο σχεδιασμός αντανακλά τις πραγματικές ανάγκες των χρηστών. Ο σχεδιασμός πρέπει να διαμορφώνεται όχι μόνο από ειδικούς, αλλά και από τους ίδιους τους χρήστες του χώρου, ιδιαίτερα εκείνους που παραδοσιακά υποεκπροσωπούνται. Μέσω της συμμετοχικής διαδικασίας και της ενσωμάτωσης εμπειρικών γνώσεων στην ανάπτυξη πολιτικών, δημιουργείται ένα πιο περιεκτικό και ισότιμο αστικό περιβάλλον που προωθεί τη δικαιοσύνη και τη συλλογική ευημερία (Ghisleni, 2022).

3.2 Η Σκιά του Φόβου: Οι Γυναίκες και η Αίσθηση Ανασφάλειας στους Δημόσιους Χώρους της NSW

Ένας επιτυχημένος αστικός χώρος είναι βιώσιμος, κοινωνικά ενεργός και πολυσύχναστος, διαθέτοντας χαρακτηριστικά που τον καθιστούν ελκυστικό. Αυτό σημαίνει ότι προωθεί τη συνεχή ροή των ανθρώπων, είναι προσβάσιμος, ζωντανός και ασφαλής. Ωστόσο, πολλές μελέτες έχουν επισημάνει τον φόβο των ανθρώπων για το έγκλημα σε δημόσιους χώρους και έχουν δείξει ότι ένα υψηλό ποσοστό του φόβου των ανθρώπων για τους αστικούς δημόσιους χώρους πηγάζει από το φύλο τους. Παρόλο που τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι οι άνδρες εμπλέκονται συχνότερα σε εγκληματικές δραστηριότητες, οι γυναίκες βιώνουν μεγαλύτερη αίσθηση φόβου και ανασφάλειας στους δημόσιους χώρους (Gender in Public Space: Policy Frameworks and the Failure to Prevent Street Harassment, 2013).

Αν και διεθνώς έχουν πραγματοποιηθεί πολυάριθμες μελέτες γύρω από την εμπειρία των φύλων στον δημόσιο χώρο, πολλές από αυτές χαρακτηρίζονται από περιορισμένο δείγμα ή αποσπασματική προσέγγιση. Η συγκεκριμένη έρευνα του Υπουργείου Μεταφορών της Αυστραλίας στο πλαίσιο του σχεδιασμού και της έρευνας του προγράμματος Safer Cities Survey 2023, επιλέχθηκε λόγω της οργανωμένης και δημογραφικά στοχευμένης μεθοδολογίας της, καθώς βασίστηκε σε εκτενές δείγμα 5.500 ατόμων, εκ των οποίων το 80% ήταν γυναίκες. Το στοιχείο που την καθιστά ιδιαίτερα χρήσιμη για τη συγκεκριμένη εργασία είναι ότι αναδεικνύει σαφώς τις **διαφορές στην αντίληψη ασφάλειας ανάμεσα στα φύλα**, καταγράφοντας υψηλότερα επίπεδα άγχους, ανασφάλειας και φόβου μεταξύ των γυναικών σε σχέση με τους άντρες κατά την παρουσία τους σε δημόσιους χώρους. Έτσι, η έρευνα αξιοποιείται στην παρούσα εργασία ως ένα αντιπροσωπευτικό και αξιόπιστο παράδειγμα που συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση των έμφυλων ανισοτήτων στον τρόπο που βιώνεται ο δημόσιος χώρος (Safer Cities Survey Report: Perceptions of safety in public spaces and transport hubs across NSW, 2023).

Κύρια συμπεράσματα:

18. Αίσθηση ασφάλειας στο σκοτάδι.

1. Μετά το σκοτάδι, οι γυναίκες είχαν διπλάσιες πιθανότητες να αισθάνονται ανασφαλείς σε δημόσιους χώρους σε σύγκριση με τους άνδρες.

Το 59% των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα αξιολογούν την αίσθηση ασφάλειας μετά το σκοτάδι ως "όχι και τόσο ασφαλή" ή "καθόλου ασφαλή" σε σύγκριση με τους άνδρες (31%).

19. Αλλαγή διαδρομών.

2. Για τους περισσότερους ανθρώπους, η αίσθηση ασφάλειας στους δημόσιους χώρους επηρεάζει τις διαδρομές που επιλέγουν.

Το 92% των γυναικών και το 65% των ανδρών που συμμετείχαν στην έρευνα συμφώνησαν ότι η αίσθηση ασφάλειας επηρεάζει τις διαδρομές που επιλέγουν. Ο φωτισμός ήταν ο πιο συχνά επιλεγμένος παράγοντας για όλους τους συμμετέχοντες. Τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες εξετάζουν αν ένας δημόσιος χώρος ή μια διαδρομή είναι καλά συντηρημένη.

20. Κυκλοφορία.

3. Αν αισθάνονταν ασφαλέστεροι στους δημόσιους χώρους, οι άνθρωποι θα ήταν πιο πιθανό να περπατούν περισσότερο, και να χρησιμοποιούν περισσότερο τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα ανέφερε ότι αν ένιωθαν πιο ασφαλείς στους δημόσιους χώρους θα ήταν "εξαιρετικά πιθανό" ή "πολύ πιθανό" να περπατούσαν περισσότερο (74%), να χρησιμοποιούν περισσότερο τα ΜΜΜ (67%), να βγαίνουν περισσότερο έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας (64% μόνοι τους και 64% με άλλους) και τη νύχτα (51% μόνοι τους και 65% με άλλους).

21. Δημόσιοι χώροι.

4. Οι άνθρωποι αισθάνονται πιο ασφαλείς σε ενεργοποιημένους δημόσιους χώρους με πολλούς ανθρώπους γύρω τους.

Τόσο τη μέρα όσο και τη νύχτα, οι γυναίκες και οι άνδρες αισθάνονται πιο ασφαλείς σε ενεργοποιημένους δημόσιους χώρους με πολύ κόσμο γύρω τους, όπως οι κεντρικοί δρόμοι, τα κέντρα των πόλεων και οι πλατείες.

3.3 Έμφυλες ταξιδιωτικές συμπεριφορές: Μια Παγκόσμια Προοπτική

Στις αστικές κοινωνίες σε όλο το κόσμο, οι τρόποι με τους οποίους μετακινούνται οι άνθρωποι διαφέρουν αισθητά ανάλογα με το φύλο τους. Από τη συχνότητα των καθημερινών διαδρομών και τις αποστάσεις που διανύονται, έως τους ίδιους τους λόγους μετακίνησης, οι εμπειρίες των γυναικών στην πόλη παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από εκείνες των ανδρών. Σε πολλές πόλεις, οι άνδρες τείνουν να έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση σε ιδιωτικό αυτοκίνητο και διανύουν μεγαλύτερες αποστάσεις, ενώ οι γυναίκες περιορίζονται συχνά σε πιο κοντινές και τοπικές διαδρομές. Αντιθέτως, περιορισμοί όπως η φροντίδα των παιδιών και οι οικιακές εργασίες βαρύνουν δυσανάλογα τις γυναίκες. Αυτός ο περιορισμός δεν μεταφράζεται πάντοτε σε ακινησία, ενώ σε πολλές πόλεις, παρά τις κοινωνικές αντιλήψεις περί ευαλωτότητας, οι γυναίκες τείνουν να βασίζονται στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στο περπάτημα, κυρίως επειδή αυτά είναι πιο προσιτά οικονομικά και λειτουργικά για τις ανάγκες τους. Αυτές οι διαφορές μεταξύ των φύλων επεκτείνονται περαιτέρω σε αυτό που οι ειδικοί στις μεταφορές ονομάζουν ενεργό ταξίδι: περπάτημα και ποδηλασία (From walking to cycling, how we get around a city is a gender equality issue, 2022).

Η μελέτη (Gender differences in active travel in major cities across the world, 2022) επιχειρεί να φωτίσει αυτές τις διαφορές, αναλύοντας δεδομένα από 19 πόλεις σε 13 χώρες και 6 ηπείρους που αντιπροσωπεύουν ένα μείγμα από χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος (9 πόλεις) και υψηλού εισοδήματος (10 πόλεις). Η έρευνα εστιάζει σε τρεις βασικούς τρόπους ενεργής μετακίνησης: περπάτημα, ποδηλασία και χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς, εξετάζοντας **πως το φύλο επηρεάζει τη συχνότητα και τις εμπειρίες αυτών των μετακινήσεων**.

Βασικά ευρήματα της Έρευνας:

1. Περπάτημα:

Ανάμεσα στις τρεις μορφές μετακίνησης που εξετάζονται, το περπάτημα είναι η πιο διαδεδομένη επιλογή στις περισσότερες πόλεις, με τα μέσα μαζικής μεταφοράς να ακολουθούν. Τα υψηλότερα επίπεδα περπατήματος είναι στην Άκρα, το Δελχί και το Κισουμού, (με μέσο όρο 59% στις γυναίκες και 45% στους άνδρες,) και τα χαμηλότερα επίπεδα είναι στο Σικάγο, το Λος Άντζελες και τη Μελβούρνη (μέσος όρος 14% και 13% για τις γυναίκες και τους άνδρες, αντίστοιχα). Σε όλες τις πόλεις, οι γυναίκες έχουν υψηλότερη πιθανότητα να περπατήσουν και, κατά μέσο όρο, αυτή η πιθανότητα είναι 23% μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών. Ωστόσο, αντιμετωπίζουν περισσότερες προκλήσεις, όπως ανησυχίες για την προσωπική ασφάλεια, ιδιαίτερα κατά τις βραδινές ώρες, και έλλειψη κατάλληλων υποδομών, όπως επαρκής φωτισμός και ασφαλείς διαβάσεις.

2. Ποδήλατο:

Η χρήση ποδηλάτου εμφανίζει τη μεγαλύτερη διακύμανση μεταξύ των πόλεων και ταυτόχρονα τις πιο έντονες έμφυλες διαφορές. Κατά μέσο όρο, οι γυναίκες έχουν 54% λιγότερες πιθανότητες να χρησιμοποιήσουν το ποδήλατο σε σχέση με τους άνδρες. Η ποδηλασία είναι σαφώς λιγότερο προσβάσιμη ή ελκυστική για τις γυναίκες σε πολλές αστικές περιοχές. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν αξιοσημείωτες εξαιρέσεις, όπως οι πόλεις του Βερολίνου, του Μονάχου και του Αμβούργου, όπου οι γυναίκες καταγράφουν υψηλότερα ποσοστά χρήσης ποδηλάτου συγκριτικά με τους άνδρες.

3. Μέσα μαζικής μεταφοράς:

Σε όλες τις πόλεις, εκτός από το Δελχί και την Πόλη του Μεξικού, οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Κατά μέσο όρο, η πιθανότητα χρήσης των μέσων μαζικής μεταφοράς μεταξύ των γυναικών είναι περίπου 8% υψηλότερη από ό,τι μεταξύ των ανδρών, ενώ όταν πρόκειται για μετακινήσεις προς τον χώρο εργασίας, το ποσοστό αυτό φτάνει το 21%. Ωστόσο, αντιμετωπίζουν αυξημένο άγχος, κυρίως λόγω ανησυχιών που σχετίζονται με την ασφάλεια, ιδιαίτερα τις ώρες αιχμής ή σε απομονωμένες στάσεις. Η έλλειψη επαρκούς φωτισμού, επιτήρησης και σχεδιασμού που να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των γυναικών εντείνει αυτό το αίσθημα ανασφάλειας.

22-25. Prapti Elizabeth καταλαμβάνει εμβληματικά σημεία στη Βομβάη, διεκδικώντας προσιτή και αποτελεσματική κινητικότητα για όλους.

City	Country	Region	Active travel for public transport	Females			Males		
				Walking	Cycling	Public transport	Walking	Cycling	Public transport
Accra	Ghana	Africa	harmonised	81.1	0.0	17.8	79.5	1.2	19.3
Kisumu	Kenya	Africa	harmonised	76.2	3.7	18.4	69.6	10.9	19.5
Cape Town	South Africa	Africa	harmonised	65.6	0.4	31.8	69.1	1.0	29.9
Delhi	India	Asia	reported	90.5	1.5	6.6	61.2	21.3	16.4
Melbourne	Australia	Australia	reported	60.4	6.9	31.2	53.4	14.3	30.4
London	England	Europe	reported	62.2	3.0	30.7	51.4	10.0	34.5
Berlin	Germany	Europe	harmonised	47.5	23.1	27.4	46.3	27.7	26.0
Cologne	Germany	Europe	harmonised	57.9	22.9	16.6	50.3	30.3	19.3
Hamburg	Germany	Europe	harmonised	52.8	22.3	22.6	47.6	27.8	24.6
Munich	Germany	Europe	harmonised	46.3	25.9	25.7	43.5	30.5	26.0
Zurich	Switzerland	Europe	reported	75.1	8.1	14.5	71.3	12.5	14.2
Buenos Aires	Argentina	Latin America	harmonised	44.0	2.7	51.3	36.9	8.3	54.7
Sao Paulo	Brazil	Latin America	reported	48.6	0.3	42.2	44.2	3.4	39.8
Santiago	Chile	Latin America	harmonised	47.4	3.9	46.1	39.8	13.9	46.3
Bogota	Colombia	Latin America	reported	67.2	6.5	23.4	49.1	28.0	19.2
Mexico City	Mexico	Latin America	reported	63.9	1.8	33.2	43.5	8.2	47.2
Chicago	USA	North America	reported	72.6	4.1	20.5	66.7	10.5	20.2
Los Angeles	USA	North America	reported	70.8	5.6	22.3	59.5	18.7	20.6
New York City	USA	North America	reported	51.0	1.7	42.9	48.9	3.6	41.9

26. Ποσοστό μεριδίου του συνολικού ενεργού χρόνου ταξιδιού από διαφορετικές κύριες λειτουργίες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτει ξεκάθαρα ότι οι γυναίκες, σε όλες σχεδόν τις πόλεις που μελετήθηκαν, έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην ενεργή μετακίνηση, κυρίως μέσω της χρήσης των μέσων μαζικής μεταφοράς και του περπατήματος. Αυτή η τάση αποδίδεται εν μέρει σε κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, όπως η έμφυλη ανισότητα στην αμοιβή και η περιορισμένη πρόσβαση σε ιδιόκτητα μέσα μεταφοράς, όπως το αυτοκίνητο, που χρησιμοποιείται σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνδρες. Η παραδοχή ότι οι γυναίκες είναι χρήστες κατ' εξοχήν των μέσων αυτών, αλλά παράλληλα νιώθουν λιγότερο ασφαλείς κατά τη χρήση τους, καταδεικνύει μια βαθιά αντίφαση στο σχεδιασμό των αστικών μετακινήσεων. Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι ανισότητες, είναι απαραίτητο οι πολιτικές αστικής κινητικότητας να ενσωματώνουν την οπτική του φύλου στον σχεδιασμό και την υλοποίηση. Η αναβάθμιση των υποδομών για περπάτημα και ποδηλασία, η ενίσχυση της ασφάλειας στα μέσα μαζικής μεταφοράς (π.χ. με φωτισμό, επιτήρηση, προσβασιμότητα) και η ενεργός συμμετοχή των γυναικών στη λήψη αποφάσεων αποτελούν βασικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Τα παραπάνω παραδείγματα και αναλύσεις αναδεικνύουν την επιτακτική ανάγκη για έναν αστικό σχεδιασμό που ενσωματώνει ενεργά τη διάσταση του φύλου. Στο επόμενο κεφάλαιο, εξετάζεται πώς αυτή η θεωρητική κατεύθυνση και οι ανάγκες που αναδεικνύονται από τις εμπειρίες των γυναικών στον χώρο μεταφράστηκαν σε πολιτικές και χωρικές εφαρμογές, με κεντρικό παράδειγμα την πόλη της Βιέννης.

27. Έχουν πλέον οι γυναίκες την ελευθερία να περπατούν μόνες τους τη νύχτα;

04.

Οικειοποίηση του δημόσιου χώρου
Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σχεδιασμό

04. Οικειοποίηση του δημόσιου χώρου: Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σχεδιασμό

4.1 Γιατί τη Βιέννη;

Η πόλη της Βιέννης ασχολείται ενεργά στο θέμα του σχεδιασμού του δημόσιου χώρου με ευαισθησία ως προς το φύλο εδώ και τρεις δεκαετίες, ξεκινώντας το 1992 με την ίδρυση του γραφείου για θέματα γυναικών, εντός του δημαρχείου. Η πρωτοβουλία αυτή επικεντρώθηκε σε ζητήματα πολεοδομίας που επηρεάζουν ιδιαίτερα τις γυναίκες και τα queer άτομα (How to Design a City for Women, 2018). Το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την κατανόηση του πώς οι αστικές ανάγκες των γυναικών διαφέρουν από τις ανάγκες των ανδρών ήταν η συλλογή δεδομένων που να λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου. Το 1993, η Βιέννη αποφάσισε να αξιολογήσει το ποσοστό των ανδρών και των γυναικών κατοίκων που χρησιμοποιούν συγκεκριμένους τύπους μεταφορών και διαπίστωσε έντονες διαφορές στα πρότυπα χρήσης των μέσων μεταφοράς, αφού οι άνδρες χρησιμοποιούν αυτοκίνητα και ποδήλατα πολύ συχνότερα, ενώ τα δύο τρίτα των μετακινήσεων με πεζούς και MMM γίνονταν από γυναίκες. Αυτή η έρευνα ώθησε τη Βιέννη να αναθεωρήσει τη μακροπρόθεσμη στρατηγική της στον τομέα της πολεοδομίας, δίνοντας έμφαση σε ζητήματα όπως η προσβασιμότητα, η ασφάλεια και η λειτουργικότητα των μετακινήσεων. Μέσα από πολλές επιτυχημένες πιλοτικές διαδικασίες και έργα, η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου έχει πλέον καθιερωθεί ως μια κεντρική στρατηγική πειθάρχησης στον αστικό σχεδιασμό της Βιέννης και εφαρμόζεται στο “Στρατηγικό σχέδιο της Βιέννης”, (How Vienna designed a city for women, 2017).

Για να διερευνηθεί η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον αστικό σχεδιασμό της Βιέννης, επιλέχθηκαν τρία αντιπροσωπευτικά παραδείγματα δημόσιων χώρων, τα οποία αντικατοπτρίζουν διακριτές φάσεις αυτής της εξέλιξης. Η Karlsplatz της δεκαετίας του 1980 αντιπροσωπεύει έναν χώρο σχεδιασμένο με κυρίαρχο γνώμονα τη ροή της κυκλοφορίας, χωρίς να μεριμνά για την ασφάλεια ή την προσβασιμότητα για όλους. Το Einsiedlerpark (1999–2001) αποτελεί ένα από τα πρώτα πιλοτικά παραδείγματα στη κατεύθυνση ενός συμμετοχικού και συμπεριληπτικού σχεδιασμού, με ενεργή εμπλοκή των χρηστών, και στόχο την επιστροφή των κοριτσιών στο δημόσιο χώρο. Τέλος, το Aspern Seestadt (2009–σήμερα) εκφράζει μια πιο ώριμη και ολιστική προσέγγιση, όπου το φύλο ενσωματώνεται από την αρχή στον πολεοδομικό σχεδιασμό μίας νέας γειτονιάς.

Η επιλογή να μελετηθούν παραδείγματα διαφορετικής αστικής κλίμακας στη Βιέννη δεν αποτελεί απλώς χρονική εναλλαγή, αλλά αντανακλά μια εξελικτική κατεύθυνση στον τρόπο με τον οποίο εντάσσεται η διάσταση του φύλου στον αστικό σχεδιασμό. Από τις σημειακές παρεμβάσεις όπως η Karlsplatz του 80 και το Einsiedlerpark στα τέλη του '90, όπου το φύλο λαμβάνεται υπόψη κυρίως στο επίπεδο της χρήσης και της αίσθησης ασφάλειας σε έναν συγκεκριμένο δημόσιο χώρο, περνάμε σε μια πιο ολοκληρωμένη, πολεοδομική προσέγγιση στο παράδειγμα του Aspern Seestadt, όπου η έμφυλη διάσταση ενσωματώνεται εξ' αρχής στον σχεδιασμό. Αυτή η μετάβαση στην ανάλυση μεγαλύτερης χωρικής ενότητας επιλέχθηκε συνειδητά, καθώς μια γυναίκα δεν βιώνει τον δημόσιο χώρο μεμονωμένα ή στατικά, αλλά μέσα από μια διαρκή και δυναμική αλληλουχία καθημερινών μετακινήσεων και εμπειριών στον αστικό ιστό. Επομένως, η μελέτη διαφορετικών επιπέδων του χώρου από την πλατεία στο πάρκο και στη γειτονιά επιτρέπει τη διαμόρφωση μιας πιο συνεκτικής και σφαιρικής κατανόησης των έμφυλων ανισοτήτων, η οποία δεν θα ήταν εφικτή αν περιοριζόταν αποκλειστικά σε μικροκλίμακες. Επιπλέον, αντικατοπτρίζει την ίδια την εξέλιξη των πολιτικών ισότητας στον αστικό σχεδιασμό: από αποσπασματικές παρεμβάσεις, σε συστημικές προσεγγίσεις με στρατηγική πρόβλεψη και διατομεακή ενσωμάτωση.

4.2 Karlsplatz 1980s: Pre-gender awareness

Η Karlsplatz αποτελεί έναν από τους πιο αναγνωρίσιμους και κεντρικούς δημόσιους χώρους της Βιέννης. Βρίσκεται σε κομβική τοποθεσία στο όριο μεταξύ του πρώτου και του τέταρτου διαμερίσματος της πόλης, περιβαλλόμενη από σπουδαία κτήρια πολιτισμού και διοίκησης, όπως η εκκλησία του Αγίου Καρόλου, το μουσείο της Βιέννης, και το Πολυτεχνείο της Βιέννης. Στη δεκαετία του 1980, στη πλατεία πραγματοποιήθηκε μια σχεδιαστική αναβάθμιση, η οποία όμως επικεντρώθηκε κυρίως στη βελτίωση της κυκλοφορίας και της ροής των οχημάτων, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι ποιοτικές παράμετροι ενός ζωντανού και κοινωνικά συμπεριληπτικού δημόσιου χώρου. Το αποτέλεσμα ήταν ένας πολυκατακερματισμένος χώρος, χωρίς ενιαία ταυτότητα και με αποσπασματικές παρεμβάσεις πρασίνου, που απέτυχε να λειτουργήσει ως ζωντανός, προσβάσιμος και ασφαλής τόπος για διαφορετικές κοινωνικές ομάδες ιδίως για τις γυναίκες (Gender Mainstreaming in urban planning and urban development, 2013).

28. Citymap Vienna, Karlsplatz, 1981.

29. Karlskirche and Karlsplatz, Vienna.

Ασφάλεια και έμφυλη αποξένωση στον δημόσιο χώρο

Παρά την κεντρική της θέση και την εγγύτητά της με σημαντικούς θεσμούς, η Karlsplatz καταγράφεται ιστορικά ως ένας δημόσιος χώρος με έντονη αίσθηση ανασφάλειας, ιδιαίτερα για γυναίκες και κορίτσια. Τη δεκαετία του 1980, ο φωτισμός ήταν ελλιπής και κακοσχεδιασμένος, δημιουργώντας "τυφλά σημεία" που περιόριζαν την ορατότητα και κατ' επέκταση την αίσθηση ασφάλειας, ιδίως τις νυχτερινές ώρες (Public lighting - ways to implement gender mainstreaming, 2011). Η παρουσία ναρκωτικών και η εγκατάλειψη μεγάλων τμημάτων της πλατείας επιδείνωναν την κατάσταση, οδηγώντας σε μια άτυπη, έμφυλη αποξένωση των γυναικών από τον χώρο. Σε μια εποχή που η διάσταση του φύλου δεν είχε ενταχθεί ακόμη στον αστικό σχεδιασμό, οι συνθήκες αυτές δεν θεωρήθηκαν σημαντικές ή άξιες αντιμετώπισης, αφήνοντας τις γυναίκες αόρατες από τον σχεδιασμό και απούσες από τον χώρο (Have the historical transitions of the area around the Vienna University of Technology influenced today's human perception, analyzed through Kevin Lynch's elements?, 2020).

30. Δημόσιος φωτισμός μέσα στη πλατεία.

31. Δημόσιος φωτισμός στις στάσεις ποδηλάτων.

Μονοδιάστατη προσβασιμότητα και έλλειψη φιλικότητας προς τους πεζούς

Η Karlsplatz της δεκαετίας του 1980 σχεδιάστηκε κατά κύριο λόγο ως κόμβος διέλευσης, δίνοντας απόλυτη προτεραιότητα στην αυτοκίνηση και τη μεταφορική λειτουργία. Οι υποδομές εξυπηρετούσαν τη σύνδεση των μέσων μαζικής μεταφοράς (μετρό, τραμ, λεωφορεία), παραμελώντας όμως τις πεζές μετακινήσεις και την καθημερινή χρήση του χώρου από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Η απουσία φιλικών διαδρομών για περπάτημα, η κατακερματισμένη μορφή και η δύσκολη διασύνδεση των επί μέρους τμημάτων της πλατείας, καθώς και η έλλειψη χώρων για κοινωνικοποίηση, πολιτιστικές εκδηλώσεις ή αναψυχής αποτέλεσαν σοβαρά εμπόδια για γυναίκες με παιδιά, ηλικιωμένους ή άτομα με κινητικές δυσκολίες (Have the historical transitions of the area around the Vienna University of Technology influenced today's human perception, analyzed through Kevin Lynch's elements?, 2020). Ο σχεδιασμός βασίστηκε στο ανδροκεντρικό πρότυπο του "ουδέτερου" χρήστη, παραγκωνίζοντας τις διαφορετικές ανάγκες που απορρέουν από το φύλο, με αποτέλεσμα την παραγωγή ενός δημόσιου χώρου αποκλειστικού και όχι οικείου προς όλους.

Ελλιπής μεθοδολογία και έμφυλη απουσία από τις διαδικασίες σχεδιασμού

Η επανασχεδίαση της Karlsplatz δεν ενσωμάτωσε καμία μορφή διαβούλευσης ή συνεργασίας με τους πραγματικούς χρήστες του χώρου. Οι αποφάσεις ελήφθησαν σε τεχνικό και πολιτικό επίπεδο, από ανδροκρατούμενα όργανα, σύμφωνα με τις κυρίαρχες αντιλήψεις της εποχής, οι οποίες αγνοούσαν πλήρως τη σημασία της διαφορετικότητας στον δημόσιο χώρο. Δεν υπήρξε καμία διαδικασία εντοπισμού των ιδιαίτερων αναγκών των γυναικών, ούτε συμμετοχή φορέων που να εκπροσωπούν τις φωνές τους. Η έλλειψη συμμετοχικού και συμπεριληπτικού σχεδιασμού είχε ως αποτέλεσμα την αναπαραγωγή των ανισοτήτων στον αστικό χώρο, καθιστώντας την Karlsplatz έναν δημόσιο χώρο που σχεδιάστηκε χωρίς τις γυναίκες και, κατ' επέκταση, εναντίον τους (Gender Mainstreaming in urban planning and urban development, 2013).

32. Η εκκλησία Karlskirche στη Βιέννη, μέσα από το πάρκο.

4.3 Einsiedlerpark (1999-2001) : Gender-sensitive urban intervention

Τοποθεσία και κοινωνικό πλαίσιο

Το Einsiedlerpark βρίσκεται στην περιοχή Margareten της Βιέννης, μια πολυπολιτισμική και κοινωνικά ετερογενή περιοχή. Η ανάγκη για επανασχεδιασμό του πάρκου προέκυψε ως μέρος της στρατηγικής του δήμου Βιέννης για την ενίσχυση της ισότητας στον δημόσιο χώρο, μέσα από το πρόγραμμα "Gender-sensitive park design". Στόχος της παρέμβασης ήταν η δημιουργία ενός δημόσιου χώρου που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των φύλων, δίνοντας έμφαση στην ένταξη των κοριτσιών, τα οποία είχαν σταδιακά αποσυρθεί από τη χρήση του πάρκου λόγω αποκλειστικών προτύπων χρήσης και ακατάλληλων σχεδιαστικών επιλογών (Girls in public spaces, 2022).

Μεθοδολογία και συμμετοχικός σχεδιασμός

Η διαδικασία επανασχεδιασμού βασίστηκε σε μια συνδυαστική μεθοδολογία, που ενσωμάτωνε τόσο ποσοτικά δεδομένα όσο και ποιοτικά εργαλεία ανάλυσης. Έρευνες που προηγήθηκαν της παρέμβασης, κατέδειξαν ότι κορίτσια ηλικίας 9 έως 12 ετών χρησιμοποιούσαν ελάχιστα το πάρκο, ενώ τα αγόρια καταλάμβαναν το 80% της συνολικής επιφάνειας του πάρκου, κυρίως λόγω της κυριαρχίας τους σε αθλητικές εγκαταστάσεις όπως τα γήπεδα ποδοσφαίρου (More Girls To Parks! Case Study of Einsiedler Park, Vienna, 2017). Οι υπάρχουσες διαμορφώσεις ενίσχυαν τη μονοσήμαντη χρήση του χώρου και απέκλειαν πιο ήπιες ή συνεργατικές μορφές δραστηριότητας. Για την αντιμετώπιση αυτών των αποκλεισμών, εφαρμόστηκε μια συμμετοχική διαδικασία σχεδιασμού, με τη διεξαγωγή εργαστηρίων, συζητήσεων και δημιουργικών ασκήσεων με παιδιά και εφήβους. Μέσα από αυτές τις δράσεις, τα ίδια τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά στη διαμόρφωση προτάσεων και χωρικών λύσεων, ενσωματώνοντας τις εμπειρίες και τις επιθυμίες τους. Ο συμμετοχικός σχεδιασμός αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας, διασφαλίζοντας ότι οι προτάσεις αντανakλούσαν αυθεντικά τις ανάγκες των χρηστών και ιδιαίτερα των κοριτσιών (Zentrale Kriterien für Gender Planning, 2023).

33. Τμήμα Πάρκων του Δήμου της Βιέννης, εξηγεί τις αρχές ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στο πάρκο Einsiedler.

34. Κατανομή χρήσης αγοριών (πράσινο) και κοριτσιών (κόκκινο).

Διαφοροποίηση των χρήσεων και του χωρικού σχεδιασμού

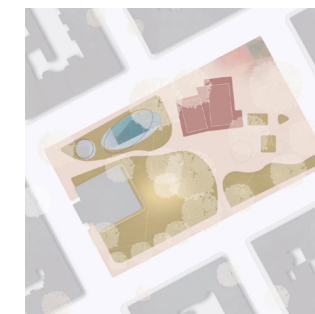
Ένα από τα βασικά ζητούμενα του επανασχεδιασμού ήταν η αποδόμηση της μονοσήμαντης κυριαρχίας συγκεκριμένων ομάδων στον χώρο και η ενίσχυση της συνεύρεσης και της συνύπαρξης. Το γήπεδο ποδοσφαίρου, που προηγουμένως αποτελούσε κυρίαρχο πεδίο δραστηριότητας κυρίως για τα αγόρια, μετασχηματίστηκε μέσω σηματοδοτήσεων για πολλαπλές χρήσεις, ώστε να διευκολύνεται η εναλλαγή και ο διαμοιρασμός. Παράλληλα, αντί για έναν ενιαίο, ηγεμονικό πυρήνα δραστηριοτήτων, σχεδιάστηκαν μικρότερες, διάσπαρτες "ζώνες δραστηριοτήτων" στο σύνολο του πάρκου, χώροι για συζήτηση, χαλάρωση, χορό ή ελαφριά σωματική δραστηριότητα, που ενθαρρύνουν την ταυτόχρονη χρήση από διαφορετικά φύλα και ηλικίες. Έτσι, ο χώρος απέκτησε μια πολυμορφία που ενισχύει την αίσθηση ισότητας και την ιεραρχική κατανομή του χώρου (Vienna, Make Space for Girls, 2021).

35. Κάτοψη του πάρκου.

36. Πολυχρηστικότητα στο γήπεδο.

37. Κατανομή χρήσεων.

Ασφάλεια και αισθητηριακή άνεση

Η αίσθηση ασφάλειας, ιδιαίτερα για τα κορίτσια και τις γυναίκες, αποτέλεσε κομβικό ζήτημα στον σχεδιασμό. Εγκαταστάθηκε επαρκής φωτισμός στις διαδρομές και στα σημεία εισόδου, ενώ οι φυτεύσεις όπως πυκνοί θάμνοι αραιώθηκαν ή απομακρύνθηκαν για να διασφαλιστεί η οπτική διαπερατότητα. Δημιουργήθηκαν ξεκάθαρες, "διαμπερείς" γραμμές όρασης, μειώνοντας τα τυφλά σημεία, ιδιαίτερα στις ζώνες χαλάρωσης και στις εισόδους, ώστε οι χρήστριες να αισθάνονται περισσότερο ορατές και λιγότερο ευάλωτες. Η χωρική σαφήνεια ενισχύθηκε επίσης με τη χρήση ευδιάκριτων σηματοδοτήσεων και καθορισμένων περιοχών χρήσης, βελτιώνοντας τη συνολική αντιληπτική άνεση και προβλεψιμότητα των κινήσεων μέσα στον χώρο. Αυτές οι παρεμβάσεις αναβάθμισαν τη σωματική και ψυχολογική ασφάλεια, ιδιαίτερα για όσες ομάδες παραδοσιακά αισθάνονταν περιθωριοποιημένες στους δημόσιους χώρους (Reclaiming Safe Spaces in the City, 2024).

Κοινωνική συνέντευξη και ένταξη

Η κοινωνική αλληλεπίδραση ενισχύθηκε με τον σχεδιασμό ειδικών χώρων συνάντησης. Παγκάκια τοποθετήθηκαν σε κυκλικές ή αντικριστές διατάξεις, ενθαρρύνοντας την οπτική επαφή και την ισότιμη επικοινωνία. Δημιουργήθηκαν μικροί "θύλακες" κοινωνικής συνέντευξης, καθιστώντας τον χώρο προσβάσιμο και φιλόξενο, για μητέρες με καροτσάκια, ηλικιωμένους ή άτομα με μειωμένη κινητικότητα καθιστώντας τον χώρο πιο προσιτό και ευχάριστο (Zentrale Kriterien für Gender Planning, 2023). Η αύξηση της "παθητικής επιτήρησης" (passive surveillance) συνέβαλε επίσης στην ενίσχυση της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης προς τον δημόσιο χώρο, ενώ ανέδειξε τον ρόλο του πάρκου ως κοινοτικό σημείο αναφοράς.

38. Θύλακες κοινωνικής συνέντευξης.

39. Αύξηση "παθητικής επιτήρησης".

Συμπεράσματα και αντίκτυπος

Το Einsiedlerpark το 2001 αποτέλεσε το μοναδικό πάρκο στη Βιέννη που είχε επίσημα ανακηρυχθεί και σχεδιαστεί ως "πάρκο για κορίτσια", σηματοδοτώντας έναν ουσιαστικό μετασχηματισμό στη σχέση μεταξύ φύλου και δημόσιου χώρου. Η παρέμβαση αυτή απέδειξε ότι ο σχεδιασμός με γνώμονα το φύλο μπορεί να ανακτήσει τον δημόσιο χώρο ως πεδίο ισότητας και ένταξης. Το ερώτημα που τίθεται είναι: Αν οι γυναίκες ήταν ο κύριος "πελάτης" στον δημόσιο χώρο, πώς θα έπρεπε αυτός να λειτουργεί; Η απάντηση μπορεί να βρεθεί βλέποντας τον χώρο μέσα από τα μάτια μιας μητέρας, ενός κοριτσιού ή μιας ηλικιωμένης γυναίκας (Zentrale Kriterien für Gender Planning, 2023). Μια μεταγενέστερη επαναξιολόγηση έδειξε ότι το πάρκο χρησιμοποιείται πλέον σε σημαντικό βαθμό και από κορίτσια, επιβεβαιώνοντας την επιτυχία των σχεδιαστικών παρεμβάσεων. (Gender Mainstreaming in urban planning and urban development, 2013). Το Einsiedlerpark δεν είναι απλώς ένα παράδειγμα καλής πρακτικής, αλλά μια απόδειξη ότι η ενσωμάτωση του φύλου στον σχεδιασμό έχει πραγματικό, μετρήσιμο και κοινωνικά μετασχηματιστικό αντίκτυπο.

40. Αιώρες, στοιχεία γρήγορης έλξης, Eisiedlerpark.

4.4 Aspern Seestadt (2009-2030): Gender-mainstreamed urbanism

Ένα νέο πολεοδομικό πρότυπο με έμφυλη βάση

Το Aspern Seestadt αποτελεί τη μεγαλύτερη πολεοδομική επέκταση της Βιέννης στον 21ο αιώνα, ένα φιλόδοξο και μακροπρόθεσμο σχέδιο αστικής ανάπτυξης στην ανατολική πλευρά της πόλης, στην περιοχή Donaustadt, επάνω σε μία πρώην αεροπορική βάση. Το έργο αποσκοπεί έως το 2030 να φιλοξενήσει έως 25.000 κατοίκους και 20.000 θέσεις εργασίας. Αυτό που διαφοροποιεί το Aspern από άλλες αστικές αναπλάσεις είναι η ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου στον σχεδιασμό από το μηδέν (gender mainstreaming) όχι ως συμπληρωματική στρατηγική, αλλά ως δομικό στοιχείο κάθε πολεοδομικής απόφασης. Ο αστικός χώρος συγκροτείται με στόχο να εξυπηρετεί την καθημερινή ζωή με βάση τις διαφορετικές ανάγκες και εμπειρίες των γυναικών στον δημόσιο χώρο, προσφέροντας ένα νέο υπόδειγμα για τη συμπεριληπτική πόλη του μέλλοντος (Die Instrumente, des Städtebaus, 2011).

41. Aspern Seestadt, η μεγαλύτερη πολεοδομική επέκταση της Βιέννης.

42. Πολυκεντρικό μοντέλο.

Σχεδιασμός βάσει εμπειριών: Η φροντίδα ως αστική προτεραιότητα

Η πολεοδομική φιλοσοφία του Aspern Seestadt εδράζεται σε χρόνια ερευνών και διαβουλεύσεων για τον έμφυλο χαρακτήρα της πόλης. Βασική αφετηρία αποτελεί η διαπίστωση ότι οι γυναίκες, λόγω της κοινωνικής ανάθεσης της φροντίδας πραγματοποιούν περισσότερες και πιο σύνθετες διαδρομές στον δημόσιο χώρο (μεταφορά παιδιών, αγορά αγαθών, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας), ενώ βιώνουν υψηλότερα επίπεδα φόβου και ανασφάλειας, ειδικά τη νύχτα. Επίσης, κάνουν λιγότερη χρήση του αυτοκινήτου και εξαρτώνται περισσότερο από τις δημόσιες συγκοινωνίες ή μετακινήσεις με τα πόδια (City with a female face: how modern Vienna was shaped by women, 2019). Το Aspern "απαντά" σε αυτά τα ευρήματα όχι εκ των υστέρων αλλά από την αρχή, δομώντας τον δημόσιο χώρο με τρόπο που κεντροθετεί την καθημερινότητα, τη φροντίδα και τη σχεσιακή χρήση του χώρου στοιχεία που παραδοσιακά παραγκωνίζονται από ανδροκεντρικούς σχεδιασμούς βασισμένους στην εργασία και την κυκλοφορία.

43. Η Φροντίδα ως αστική παράμετρος.

Μεθοδολογία σχεδιασμού: Συμμετοχή, ορατότητα και πολυκεντρικότητα

Η μέθοδος σχεδιασμού του Aspern βασίστηκε σε συμμετοχικές διαδικασίες με έντονη γυναικεία παρουσία, τόσο σε επίπεδο πολιτικής χάραξης όσο και τεχνικού σχεδιασμού. Ομάδες γυναικών, μητέρες και τοπικές φεμινιστικές οργανώσεις συμμετείχαν ενεργά σε εργαστήρια και συμβούλια, επισημαίνοντας συγκεκριμένες χωρικές ανάγκες: ευρύχωρα πεζοδρόμια για καροτσάκια, επαρκής φωτισμός, ασφαλή σημεία αναμονής, εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης σε κοντινές αποστάσεις, σκίαση και δημόσια καθίσματα (Gender Mainstreaming in urban planning and urban development, 2013). Υιοθετήθηκε ένα πολυκεντρικό μοντέλο (15-minute city), όπου η καθημερινότητα οργανώνεται γύρω από πολλαπλούς τοπικούς κόμβους: κάθε συνοικία διαθέτει δική της σχολική μονάδα, παιδικό σταθμό, γιατρούς, αγορά και χώρους πρασίνου ελαχιστοποιώντας την ανάγκη μετακίνησης σε μακρινές αποστάσεις. Αυτό περιορίζει την ανάγκη για χρονοβόρες μετακινήσεις και ενισχύει τη δυνατότητα των γυναικών να οργανώνουν την καθημερινότητά τους με ευελιξία, αυτονομία και κοινωνική υποστήριξη στον δημόσιο χώρο (Aspern Die Seestadt Wiens, 2014).

44. Η πόλη των 15 λεπτών.

45. Ισχυρό πνεύμα γειτονιάς.

46. Τα πρώτα σκίτσα του Aspern Seestadt.

Ασφάλεια με βάση τις έμφυλες εμπειρίες

Η ασφάλεια στο Aspern Seestadt δεν αντιμετωπίζεται ως μια αφηρημένη τεχνική προδιαγραφή, αλλά ως κεντρική σχεδιαστική αξία που αναδύεται από τις γυναικείες αφηγήσεις του φόβου και της ανασφάλειας (City with a female face: how modern Vienna was shaped by women, 2019). Ο φωτισμός επιλέχθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να εξαλείφουν σκοτεινά σημεία και "τυφλές διαδρομές" (φώτα LED με συνεχή κατανομή) ενισχύοντας το αίσθημα ασφάλειας και ελέγχου. Η χωρική διαμόρφωση επιτρέπει πλήρη ορατότητα από και προς κάθε σημείο του ιστού, αποφεύγοντας στενά δρομάκια, σκαλοπάτια ή υπόγειες διαβάσεις. Οι διαδρομές είναι ευθείες, πολυχρηστικές, και επιτηρούνται παθητικά από κατοικίες και καταστήματα. Επιπλέον, η ελαχιστοποίηση της κυκλοφορίας ΙΧ και η ενίσχυση της βιώσιμης κινητικότητας (πεζός, ποδήλατο, ΜΜΜ) δεν στοχεύει μόνο στην οικολογική μεταστροφή, αλλά και στην ανακατανομή του δημόσιου χώρου με έμφυλο πρόσημο: μειώνοντας την αίσθηση απειλής από το αυτοκίνητο (που παραδοσιακά σχετίζεται με την ανδρική χρήση του χώρου) και ενισχύοντας το αίσθημα ασφάλειας του χώρου από τις ίδιες τις γυναίκες. Τέλος, η παρουσία του υδάτινου στοιχείου και των πράσινων "φλεβών" μέσα στον ιστό της πόλης δεν είναι απλώς αισθητική επιλογή αλλά αποτελούν χωρικά εργαλεία ευεξίας, αποφόρτισης και ενίσχυσης της συναισθηματικής ασφάλειας (Gender Mainstreaming in urban planning and urban development, 2013).

Προσβασιμότητα και ισοτιμία στην καθημερινή κινητικότητα

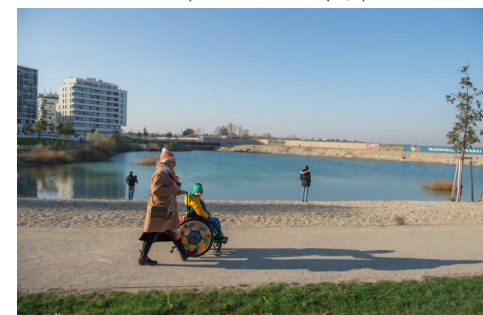
Η προσβασιμότητα στο Aspern Seestadt είναι καθολική και στηρίζεται στην πλήρη χαρτογράφηση των διαδρομών φροντίδας που ακολουθούν κυρίως οι γυναίκες. Οι στάσεις των μέσων μεταφοράς έχουν τοποθετηθεί σε κεντρικά σημεία με πολλαπλές χρήσεις, έτσι ώστε να συνδέονται λειτουργικά με σχολεία, καταστήματα, ιατρικά κέντρα και παιδικές χαρές. Το δίκτυο ποδηλατοδρόμων και πεζών είναι συνεχές και πυκνό, εξασφαλίζοντας ασφαλή μετακίνηση ακόμη και για ευάλωτες ομάδες. Παράλληλα, το πεζοδρόμιο σχεδιάζεται ως πολύ-λειτουργικός δημόσιος χώρος και όχι απλώς ως υποδομή μετακίνησης: με πλάτος, παγκάκια, δενδροφυτεύσεις και χώρους σκίασης, λειτουργώντας ως χώρος ξεκούρασης και κοινωνικής συνεύρεσης (Aspern Airfield Master Plan, 2010). Σε αντίθεση με το Karlsplatz (1980s), όπου η προσβασιμότητα οργανώθηκε με βάση το κέντρο της πόλης και την κίνηση των αυτοκινήτων, το Aspern εστιάζει σε πολυκεντρικά μικρό-δίκτυα, διευκολύνοντας όχι μόνο την πρόσβαση αλλά και την παραμονή στον δημόσιο χώρο.

47. Το πεζοδρόμιο ως διαδρομή φροντίδας.

48. Βιώσιμη κινητικότητα στο Aspern.

49. Ενσυναίσθηση προς τα αμεα.

50. Ποδηλατοδρόμοι σε όλη την περιοχή.

Συμπεράσματα και κοινωνικός αντίκτυπος

Η επιτυχία του Aspern Seestadt έγκειται στην ολιστική ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις κλίμακες του σχεδιασμού. Σύμφωνα με μελέτες και δημοτικές αξιολογήσεις, οι κάτοικοι δηλώνουν υψηλά επίπεδα ταύτισης με την κοινότητά τους. Πολλοί περιγράφουν την καθημερινότητά τους ως εμπειρία χαλάρωσης, παρομοιάζοντάς την με “διακοπές”, ιδίως τους θερινούς μήνες όταν η εγγύτητα της κατοικίας στη λίμνη επιτρέπει στους κατοίκους να περπατούν προς αυτήν φορώντας απλώς το μαγιό τους (Vienna: urban planning for and with women, 2015). Αυτή η εμπειρία δεν είναι απλώς αισθητική, αλλά δείκτης του πόσο ασφαλής, προσβάσιμος και οικείος είναι ο χώρος για όλους και κυρίως για τις γυναίκες. Επίσης η συμβολική ονοματοδοσία δρόμων και δημόσιων χώρων σε όλο το τμήμα, όπως η Simone de Beauvoir Platz και η Janis Joplin Promenade, δεν αποτελεί απλώς μία πράξη μνήμης, αλλά μια χωρική αναγνώριση της συμβολής των γυναικών στην ιστορία, τον πολιτισμό και την κοινωνική πρόοδο (Stadtplanung ist nie geschlechtsneutral“, 2021).

51. Οι δημόσιοι χώροι φέρουν γυναικεία ονόματα.

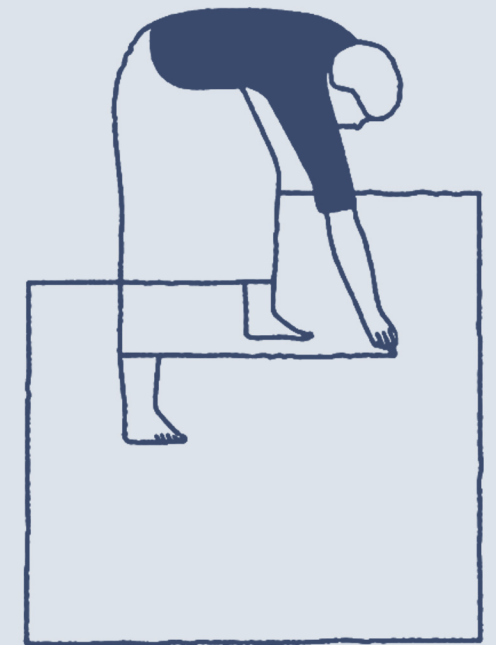
52. Η συνοικία του μέλλοντος.

53. Το Aspern είναι σχεδιασμένο με προσανατολισμό στην οικογένεια και τις ανάγκες των γυναικών.

05.

Συμπεράσματα

05. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κοινωνική κατασκευή του φύλου και η παραγωγή του δημόσιου χώρου

Η κοινωνική κατασκευή του φύλου αναδείχθηκε ως θεμελιώδης παράγοντας στη διαμόρφωση του δημόσιου αστικού χώρου και αποτέλεσε τον βασικό θεωρητικό άξονα αυτής της εργασίας. Μέσα από την ανάλυση διαπιστώνεται πως ο δημόσιος χώρος δεν είναι ένα ουδέτερο ή απλώς φυσικό πλαίσιο εντός του οποίου εκτυλίσσεται η κοινωνική ζωή, αλλά ένας χώρος που παράγεται ενεργά μέσα από κοινωνικές, πολιτικές και έμφυλες σχέσεις. Η έννοια του “έμφυλου χώρου” αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές ταυτότητες, τα σώματα και οι εμπειρίες ενσωματώνονται και αλληλεπιδρούν με το δομημένο περιβάλλον, διαμορφώνοντας άνισες προσβάσεις, ευκαιρίες και μορφές αποκλεισμού. Η παραγωγή του χώρου, επομένως, δεν αφορά μόνο την υλική του συγκρότηση ή την αισθητική του εμφάνιση, αλλά εμπερικλείει δίκτυα εξουσίας και ελέγχου που επηρεάζουν ποιος μπορεί να κινηθεί, να παραμείνει ή να εκφραστεί εντός του. Η εμπειρία του χώρου διαφέρει ουσιαστικά ανάλογα με το φύλο, καθώς οι γυναίκες συχνά βιώνουν τον δημόσιο χώρο υπό συνθήκες περιορισμού, που παραμένουν αόρατες για τους άνδρες. Η κατανόηση αυτών των διαφοροποιημένων εμπειριών δεν είναι απλώς σημαντική, αλλά απαραίτητη, ώστε ο αστικός σχεδιασμός να μπορέσει να προσανατολιστεί προς την ισότητα, τη συμπεριληψη και τη δικαιοσύνη.

Η καθημερινότητα των έμφυλων ανισοτήτων στον δημόσιο χώρο

Η εστίαση στις έμφυλες ανισότητες που αναπαράγονται ή αμφισβητούνται μέσα στον δημόσιο χώρο ανέδειξε το πώς οι εμπειρίες των γυναικών διαφέρουν ουσιαστικά από αυτές των ανδρών. Μέσα από τις ερευνητικές μελέτες και τα παραδείγματα που αναλύθηκαν, διαφαίνεται ότι οι γυναίκες συχνά βιώνουν τον δημόσιο χώρο ως πεδίο περιορισμών και φόβου. Παράλληλα, η οικειοποίηση του χώρου από τα υποκείμενα δεν είναι δεδομένη, αλλά διαρκώς διαπραγματεύσιμη και εξαρτώμενη από τις υλικές και συμβολικές συνθήκες που επικρατούν. Οι ανισότητες αυτές εκδηλώνονται σε πολλαπλά επίπεδα: από την αίσθηση ασφάλειας κατά τη μετακίνηση, την προσβασιμότητα σε υπηρεσίες και υποδομές, μέχρι την αναγνώριση των γυναικείων αναγκών και εμπειριών στον σχεδιασμό των χώρων. Η καταγραφή αυτών των ανισοτήτων δεν έχει μόνο διαγνωστικό χαρακτήρα, αλλά λειτουργεί ως αφετηρία για τη διατύπωση προτάσεων και λύσεων που στοχεύουν στην άρση των αποκλεισμών και τη δημιουργία ενός δημόσιου χώρου πραγματικά ανοιχτού και συμπεριληπτικού.

Η ενσωμάτωση της έμφυλης διάστασης στον αστικό σχεδιασμό: Το παράδειγμα της Βιέννης

Η επιλογή της Βιέννης ως μελέτη περίπτωσης δεν είχε ως στόχο να παρουσιάσει ένα ιδανικό ή “τέλειο” μοντέλο, αλλά να αναδείξει τις διαδικασίες και τα στάδια μέσα από τα οποία μια πόλη επιχειρεί να ενσωματώσει την έμφυλη διάσταση στον σχεδιασμό της. Η ενσωμάτωση της έμφυλης διάστασης στον αστικό σχεδιασμό της Βιέννης υπήρξε μια εξελικτική και πολυεπίπεδη διαδικασία, που ξεκίνησε μέσα σε ένα πλαίσιο όπου οι πολιτικοί και οι φορείς λήψης αποφάσεων ήταν κυρίως ανδροκρατούμενοι και συχνά αδυνατούσαν να κατανοήσουν τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών στον δημόσιο χώρο. Με το πέρασμα του χρόνου και την αυξανόμενη συμμετοχή γυναικών τόσο στα κέντρα λήψης αποφάσεων όσο και στις ομάδες σχεδιασμού, ο τρόπος προσέγγισης του αστικού χώρου αναθεωρήθηκε ριζικά. Οι γυναίκες, φέρνοντας τις δικές τους εμπειρίες και οπτικές, εισήγαγαν μια νέα φιλοσοφία που στηριζόταν στην ανάλυση και την κατανόηση των διαφορετικών καθημερινών αναγκών, δίνοντας έμφαση στη συλλογή δεδομένων, στη διαβούλευση και στη συμμετοχικότητα. Η διαδικασία αυτή δεν περιορίστηκε σε μια απλή προσθήκη “γυναικείων θεμάτων” στην ατζέντα του σχεδιασμού, αλλά αποτέλεσε μια βαθιά μετατόπιση στη μεθοδολογία: από την αρχική ανίχνευση και καταγραφή των αναγκών, στην ενσωμάτωσή τους στη φάση του σχεδιασμού, μέχρι και την υλοποίηση και τελική αξιολόγηση των παρεμβάσεων. Τρεις βασικοί άξονες αναδείχθηκαν ως καθοριστικοί για την ενσωμάτωση της έμφυλης διάστασης: η αίσθηση ασφάλειας, η προσβασιμότητα και η μεθοδολογία του σχεδιασμού.

Συγκριτική αποτίμηση των παραδειγμάτων της Βιέννης

Η συγκριτική ανάλυση των τριών παραδειγμάτων (Einsiedlerpark, Karlsplatz, Aspern Seestadt) ανέδειξε τις διαφοροποιήσεις και τις εξελικτικές τομές στον τρόπο ενσωμάτωσης της έμφυλης διάστασης. Στον άξονα της **ασφάλειας**, ενώ ο ανασχεδιασμός του Einsiedlerpark έλαβε υπόψη του την ανάγκη για φωτισμό και οπτική διαφάνεια, το Aspern ενσωματώνει την ασφάλεια στον ίδιο τον πολεοδομικό του ιστό. Οι ανοιχτοί ορίζοντες, οι πράσινες διαδρομές, η εγγύτητα κατοικιών και υπηρεσιών αλλά και η απουσία σκοτεινών σημείων δημιουργούν ένα συνεχές αίσθημα ασφάλειας, ειδικά για τις γυναίκες, που βιώνουν τον δημόσιο χώρο συχνά υπό την απειλή του έμφυλου κινδύνου. Στον άξονα της **προσβασιμότητας**, ενώ στο Karlsplatz και στο Einsiedlerpark έγιναν στοχευμένες παρεμβάσεις για να γίνουν οι χώροι πιο φιλόξενοι για διαφορετικές ομάδες (όπως μητέρες, ηλικιωμένοι ή παιδιά), στο Aspern Seestadt η προσβασιμότητα αποτέλεσε εξ’ αρχής θεμελιώδη αρχή. Το γεγονός ότι όλες οι βασικές υπηρεσίες, οι παιδικές χαρές, τα πάρκα και τα σημεία στάσης των ΜΜΜ βρίσκονται σε ακτίνα 15 λεπτών με τα πόδια ή ποδήλατο, αποδεικνύει τη βαθύτερη ενσωμάτωση αυτής της λογικής στον σχεδιασμό.

Στη **μεθοδολογία**, τα προηγούμενα παραδείγματα αφορούσαν κυρίως αναπλάσεις και ανασχεδιασμούς ήδη διαμορφωμένων αστικών χώρων, αντίθετα, το Aspern Seestadt σχεδιάστηκε εξ' ολοκλήρου από την αρχή, γεγονός που επέτρεψε τη συστηματική συμμετοχή γυναικών όχι μόνο ως χρήστριες ή σχολιάστριες, αλλά ως ενεργές συνδιαμορφώτριες του σχεδιασμού. Αυτή η προσέγγιση δεν περιορίστηκε σε επιμέρους παρεμβάσεις (όπως διαμορφώσεις πάρκων ή πεζοδρόμων), αλλά επεκτάθηκε οριζόντια σε όλες τις πτυχές της αστικής ζωής: από το συγκοινωνιακό δίκτυο και τις κοινωνικές υπηρεσίες έως την πολιτισμική ταυτότητα και τη συμβολική γλώσσα των δημόσιων χώρων.

Συνολικός απολογισμός

Η ενασχόλησή με το θέμα του αστικού σχεδιασμού υπό το πρίσμα του φύλου και η μελέτη των παραδειγμάτων της Βιέννης οδήγησαν σε μια καλύτερη κατανόηση της σημασίας της ενσωμάτωσης της έμφυλης διάστασης στον σχεδιασμό του δημόσιου χώρου. Κατάλαβα ότι ο αστικός σχεδιασμός με έμφυλη οπτική δεν είναι απλώς μια "πολιτικά ορθή" επιλογή ή μια τεχνική βελτίωση, αλλά μια ουσιαστική διαδικασία κοινωνικής δικαιοσύνης. Δεν αφορά μόνο τη βελτίωση της ζωής των γυναικών, αλλά τη δημιουργία ενός πιο δημοκρατικού, ισότιμου και φιλόξενου αστικού περιβάλλοντος για όλους. Η ενσωμάτωση των έμφυλων αναγκών στον σχεδιασμό δεν οδηγεί σε έναν "ουδέτερο" χώρο που απευθύνεται αόριστα σε όλους, αλλά σε έναν χώρο που αναγνωρίζει και σέβεται τη διαφορετικότητα των εμπειριών και των αναγκών κάθε ατόμου. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, ο δημόσιος χώρος μετατρέπεται σε πεδίο συνάντησης, διαλόγου και συμπερίληψης, όπου κάθε φωνή έχει αξία και κάθε ανάγκη μπορεί να βρει ανταπόκριση. Η κινητοποίηση και η ευαισθητοποίηση γύρω από τα ζητήματα της έμφυλης ισότητας στον αστικό σχεδιασμό δεν είναι απλώς ζήτημα "δικαιωμάτων", αλλά αφορά την ποιότητα της ίδιας της ζωής μας, και τη δυνατότητα όλων να συμμετέχουν ισότιμα στη διαμόρφωση του κοινού μας μέλλοντος. Επομένως η ενσωμάτωση της έμφυλης οπτικής στον αστικό σχεδιασμό είναι όχι μόνο δυνατή, αλλά και αναγκαία αν πράγματι επιδιώκουμε έναν κόσμο που να χωράει όλες και όλους.

54. Έμφυλη διάσταση στον σχεδιασμό του δημόσιου χώρου.

06. Βιβλιογραφία

- Arendt, H., 1986. Η ανθρώπινη κατάσταση. Αθήνα: Γνώση.
- Aspern, C.L., 2011. Die Instrumente, des Städtebaus. Vienna.
- Butler, J., 2009. Αναταραχή φύλου. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Deleuze, G., 2017. Χίλια Πλατώματα. Αθήνα: Πλέθρον.
- Duncan, N., 1996. Landscapes of Privilege: The Politics of the Aesthetic in an American Suburb. New York: Routledge.
- Foucault, M., 2011. Επιτήρηση και τιμωρία. Αθήνα: Πλέθρον.
- Hubbard, P., 2012. Cities and Sexualities. London: Routledge.
- Klimmer-Pölleritzer, A., 2013. Gender Mainstreaming in Urban Planning and Development. Vienna.
- Lefebvre, H., 2007. Δικαίωμα στην πόλη. Αθήνα: Κουκκίδα.
- Lefebvre, H., 1974. The Production of Space. Oxford: Blackwell.
- Massey, D., 1984. Spatial Divisions of Labour: Social Structures and the Geography of Production. London: Macmillan.
- Merleau-Ponty, M., 2012. Phenomenology of Perception. New York: Routledge.
- Rossi, A., 1991. Η Αρχιτεκτονική της Πόλης. Αθήνα: University Studio Press.
- Rubin, G., 1984. Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality. In: C. Vance, ed. Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality. Boston: Routledge.
- Sedgwick, E.K., 1991. Epistemology of the Closet. London: Harvester & Wheatsheaf.
- Tajfel, H. and Turner, J., 2004. The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In: Political Psychology. New York: Psychology Press.
- Warner, M., 1993. Fear Of A Queer Planet: Queer Politics and Social Theory. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Αθανασίου, Α., 2006. Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική. Αθήνα: Νήσος.
- Γιαννακόπουλος, Γ., 2010. Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Έρικ, Χ.Τ., 1994. Nations and Nationalism Since 1780. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Κατσικανά, Μ., 2013. Η χωρική διαλεκτική των έμφυλων σχέσεων: η έμφυλη διαφορά στον αστικό χώρο – Η περίπτωση του κέντρου της Αθήνας. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μαρνελάκης, Γ., 2014. Στενές επαφές φύλου, σεξουαλικότητας και χώρου. Αθήνα: Futura.
- Σπυριδάκης, Μ., 2023. Μετασχηματισμοί του χώρου. Αθήνα: Νήσος.
- Σταυρίδης, Σ., 1990. Η συμβολική σχέση με τον χώρο. Αθήνα: Κάλβος.
- Σταυρίδης, Σ., 2010. Μετέωροι χώροι της ετερότητας. Αθήνα: Αλεξάνδρεια

Άρθρα και Δημοσιεύσεις

- Foucault, M., 1984. Des espaces autres. Architecture, Mouvement, Continuité, October, pp. 46–49.
- Ghisleni, C., 2022. How Gender Inclusion is Influencing Urban Design. ArchDaily.
- Hunt, E., 2019. City with a female face: how modern Vienna was shaped by women. The Guardian.
- O'Neill, J., 2013. Gender in Public Space: Policy Frameworks and the Failure to Prevent Street Harassment. OpenDemocracy.
- Oyinlola Oyeboode, L.F., 2022. Gender differences in active travel in major cities across the world. Transport Policy.
- Oyinlola Oyeboode, R.G., 2022. From walking to cycling: how we get around a city is a gender equality issue. The Conversation.
- Ratzlaff, E., 2024. Reclaiming Safe Spaces in the City. Girugten.
- Zeilingner, L., 2020. Have the historical transitions of the area around the Vienna University of Technology influenced today's human perception? Urban History Thesis. Vienna: TU Wien.

Εκθέσεις και Συνέδρια

European Commission, 2015. Vienna: Urban Planning for and with Women. Vienna.

More Girls to Parks!, 2017. Case Study of Einsiedler Park, Vienna. WPS Prague.

NSW Transport, 2023. Safer Cities Survey Report: Perceptions of Safety in Public Spaces and Transport Hubs across NSW. Sydney: Transport for NSW.

Planners, T.A., 2010. Aspern Airfield Master Plan. Vienna.

Schmidt, A., 2023. Zentrale Kriterien für Gender Planning. Vienna.

Wien, S., 2014. Aspern – Die Seestadt Wiens. Vienna.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Foran, C., 2018. How to Design a City for Women. Ανακτήθηκε από bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2013-09-16/how-to-design-a-city-for-women>

Girls in Public Spaces, 2022. Ανακτήθηκε από Stadt wien: <https://www.wien.gv.at/menschen/frauen/stichwort/wohnen/maedchen.html>

How Vienna Designed a City for Women, 2017. Ανακτήθηκε από apolitical: <https://apolitical.co/solution-articles/en/vienna-designed-city-women>

Make Space for Girls, 2021. Vienna: Ανακτήθηκε από Make Space for Girls: <https://www.makespaceforgirls.co.uk/case-studies/vienna>

Öser, C., 2021. Stadtplanung ist nie geschlechtsneutral. Ανακτήθηκε από ORF: <https://www1.wdr.de/kugelzwei/gedankenspiele/stadtplanung-gender-planning-100.html>

Public Lighting – Ways to Implement Gender Mainstreaming, 2011. Ανακτήθηκε από City of Vienna: <https://www.wien.gv.at/english/administration/gendermainstreaming/examples/lighting.html>

Ντόντη, Φ., 2020. Προσεγγίσεις του κοινωνικού φύλου και η θεωρία της έμφυλης ταυτότητας σύμφωνα με την Judith Butler. Ανακτήθηκε από: PsychologyNow.gr. <https://www.linkedin.com/posts/christina-mavridi>

07. Πηγές εικόνων

1. https://gr.pinterest.com/pin/1044272232359368040/	17	27. https://brignews.com/2021/06/07/do-women-now-have-the-freedom-to-walk-alone-at-night/	43
2. https://edition.cnn.com/us/queer-meaning-lgbtq-cec	19	28. https://walkscapesblog.wordpress.com/2015/09/30/the-karlsplatz-a-project-without-end/	48
3. https://rmc.library.cornell.edu/HRC/exhibition/stage/stage_27.html	20	29. https://www.alamy.com/stock-photo/steiermarkt.html?sortBy=relevant	48
4. https://the-game.imago-images.com/articles/the-stonewall-riots-and-christopher-street-day/	20	30. https://www.wien.gv.at/english/administration/gendermainstreaming/examples/lighting.html	49
5. https://www.goodhousekeeping.com/life/a26539742/international-womens-day-march-8/	20	31. https://www.wien.gv.at/english/administration/gendermainstreaming/examples/lighting.html	49
6. https://www.instagram.com/p/C6rhPyvp9OL/?locale=zh_tw&hl=ar	21	32. https://de.wikipedia.org/wiki/Karlsplatz_(Wien)	52
7. https://www.mariangoodman.com/artists/44-nan-goldin/works/44964/	26	33. https://www.wpsprague.com/research-1/2017/1/6/more-girls-to-parks-case-study-of-einsiedler-park-viennamilota-sidorova	52
8. https://www.moma.org/collection/works/102432	27	34. https://www.girugten.nl/reclaiming-safe-spaces-in-the-city/	52
9. https://www.thebroad.org/art/barbara-kruger/untitled-your-body-battle-ground	27	35. https://www.girugten.nl/reclaiming-safe-spaces-in-the-city/	53
10. https://www.flickr.com/photos/142014145@N02/45092211911	28	36. https://www.makespaceforgirls.co.uk/case-studies/vienna	53
11. https://www.annoyingseagull.com/products/retro-housewife-poster	30	37. https://www.girugten.nl/reclaiming-safe-spaces-in-the-city/	53
12. https://rogerwilkinson.tumblr.com/tagged/housewife/page/2	30	38. https://www.gruenwert.at/projekt/einsiedlerpark4/	54
13. https://khspap.wordpress.com/2017/05/13/philip-lorca-dicorcia/	30	39. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wien_05_Einsiedlerpark_d.jpg	54
14. https://foucault.info/documents/heterotopia/foucault.heterotopia.en/	31	40. https://www.wpsprague.com/research-1/2017/1/6/more-girls-to-parks-case-study-of-einsiedler-park-viennamilota-sidorova	55
15. https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/hundreds-prostitutes-on-strike-protest-14109953	33	41. https://feelgood-apartments.at/en/seestadt-en/	56
16. https://www.amazon.com/Sexualities-Routledge-Critical-Introductions-Urbanism/dp/0415566479	33	42. https://www.strabag-real-estate.com/en/project/aspern-manufactory/	56
17. Διάγραμμα αστικού σχεδιασμού με έμφυλη διάσταση	36	43. https://www.aspern-seestadt.at/city-news/aspern_seestadt_als_vorreiter-in_in_sachen_gender_planning	57
18. https://www.transport.nsw.gov.au/system/files/media/documents/2023/Safer-Cities_Survey-Report_0.pdf	38	44. https://www.falter.at/morgen/20221215/donnerstag-15-12	58
19. https://www.transport.nsw.gov.au/system/files/media/documents/2023/Safer-Cities_Survey-Report_0.pdf	39	45. https://www.aspern-seestadt.at/en/lifestyle_hub/community_affairs	58
20. https://www.transport.nsw.gov.au/system/files/media/documents/2023/Safer-Cities_Survey-Report_0.pdf	39	46. https://www.aspern-seestadt.at/en/business_hub/planning_reality/master_plan	58
21. https://www.transport.nsw.gov.au/system/files/media/documents/2023/Safer-Cities_Survey-Report_0.pdf	39	47. https://www.theguardian.com/cities/2019/may/14/city-with-a-female-face-how-modern-vienna-was-shaped-by-women	59
22. https://www.greenpeace.org/india/en/story/17497/a-seat-at-the-table-remains-unoccupied-without-a-seat-on-the-bus/	40	48. https://www.theguardian.com/cities/2019/may/14/city-with-a-female-face-how-modern-vienna-was-shaped-by-women	59
23. https://www.greenpeace.org/india/en/story/17497/a-seat-at-the-table-remains-unoccupied-without-a-seat-on-the-bus/	40	49. https://www.aspern-seestadt.at/city-news/aspern_seestadt_als_vorreiter-in_in_sachen_gender_planning	59
24. https://www.greenpeace.org/india/en/story/17497/a-seat-at-the-table-remains-unoccupied-without-a-seat-on-the-bus/	41	50. https://www.optima.inc/urban-design-in-vienna-a-gender-conscious-approach/	59
25. https://www.greenpeace.org/india/en/story/17497/a-seat-at-the-table-remains-unoccupied-without-a-seat-on-the-bus/	41	51. https://orf.at/stories/3204407/	60
26. https://wrap.warwick.ac.uk/id/eprint/162497/1/WRAP-Gender-differences-in-active-travel-cities-across-world-2022.pdf	42	52. https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/wieden-aspern-seestadt-bez-kolei-ani-rusz-59606.html	60
		53. https://www.theguardian.com/cities/2019/may/14/city-with-a-female-face-how-modern-vienna-was-shaped-by-women	60
		54. https://www.gehlpeople.com/projects/aspern-seestadt/	67

Περίληψη:

Η παρούσα εργασία διερευνά την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο φύλο και τον δημόσιο χώρο, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές και έμφυλες ανισότητες αποτυπώνονται και αναπαράγονται στον αστικό σχεδιασμό. Αρχικά, μελετάται η έννοια του φύλου ως κοινωνική κατασκευή και αναλύεται ο δημόσιος χώρος, όχι ως ουδέτερη σκηνή, αλλά ως δυναμικό πεδίο όπου αποτυπώνονται ανισότητες, σχέσεις εξουσίας και αποκλεισμοί. Εστιάζοντας στις διαφορετικές εμπειρίες των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες, αναδεικνύεται πως ο αστικός σχεδιασμός, διαμορφώθηκε ιστορικά από ανδροκεντρικές αντιλήψεις και προτεραιότητες, ενσωματώνοντας ασυμμετρίες στην προσβασιμότητα, την ασφάλεια και την αίσθηση οικειότητας. Στη συνέχεια, αναλύεται η περίπτωση της Βιέννης ως ένα πρωτοπόρο παράδειγμα σταδιακής ενσωμάτωσης έμφυλων παραμέτρων στον αστικό σχεδιασμό. Ειδικότερα, επιλέγονται τρία παραδείγματα (Karlsplatz, Einsiedlerpark, Aspern Seestadt) που αντανakλούν διακριτά στάδια αυτής της μετάβασης. Η επιλογή τους βασίστηκε στη διαφορετική τους αστική κλίμακα και στον εξελικτικό τρόπο με τον οποίο ενσωματώνεται η έμφυλη διάσταση, από σημειακές παρεμβάσεις έως έναν εξ αρχής έμφυλα ευαισθητοποιημένο πολεοδομικό σχεδιασμό. Μέσα από αυτή την εξελικτική ανάλυση, αναδεικνύεται το πώς ο σχεδιασμός του χώρου μπορεί να μετασχηματιστεί σε εργαλείο συμπερίληψης, ενδυνάμωσης και κοινωνικής ισότητας. Η εργασία επιχειρεί να συμβάλει σε αυτόν τον διάλογο, αναδεικνύοντας το φύλο, όχι ως μια επιπλέον παράμετρο στον σχεδιασμό, αλλά ως έναν θεμελιώδη άξονα για την παραγωγή ισότιμων και δίκαιων πόλεων.

